

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ
СТУСА

ДМИТРИШИН АРТЕМ ВІТАЛІЙОВИЧ

Допускається до захисту:
в.о. завідувача кафедри
української мови і культури,
д-р філол. наук, професор
_____ Коваль Л. М.
« » грудня 2020 р.

**ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ
УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ**

Спеціальність 035.10. Філологія
Кваліфікаційна (магістерська) робота

Науковий керівник:
Н. П. Шаповалова, доцент кафедри української
мови і культури, канд. філологічних наук, доцент

Оцінка: ____ / ____ / ____

Голова ЕК: _____

Вінниця 2020

АНОТАЦІЯ

Дмитришин А. В. Лінгвокультурні особливості українського політичного дискурсу. Спеціальність 035 «Філологія», 035.10 «Прикладна лінгвістика», освітня програма «Публічна лінгвістика», Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2020. 89 с.

У кваліфікаційній роботі досліджено лінгвокультурну специфіку українського політичного дискурсу. Порівняно українській політичний дискурс з політичним дискурсом США. Визначені лексико-семантичні та семантико-стилістичні характеристики та особливості передвиборчих промов.

Ключові слова: дискурс, політичний дискурс, промова, лінгвокультурні особливості, семантико-стилістичні особливості, засоби впливу.

89 с., 43 дж.

ABSTRACT

Dmytryshyn A. V. Linglocultural features of Ukrainian political discourse. Specialty 035 «Philology», 035.10 «Applied Linguistics», Educational and professional program «Public Linguistics». Vasyl Stus Donetsk National University. Vinnytsia, 2020. 89 p.

The linguistic and cultural features of the Ukrainian political discourse are studied in the qualification work. The Ukrainian political discourse and its features are compared with the US discourse. Lexical-semantic and semantic-stylistic characteristics and features of election speeches are determined.

Key words: discourse, political discourse, speech, linguocultural features, semantic-stylistic features, means of influence.

89 pages, 43 sources.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС ЯК ОБ’ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	8
1.1. Дискурс як лінгвістичне явище	8
1.2. Політичний дискурс як комунікативне явище	16
1.3. Специфіка політичного дискурсу	22
Висновок до розділу 1	32
РОЗДІЛ 2. УКРАЇНСЬКИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС У ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ	34
2.1. Лінгвокультурні особливості українського політичного дискурсу	34
2.2. Аналіз промов президентів України	39
Висновок до розділу 2	47
РОЗДІЛ 3. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ ТА АМЕРИКАНСЬКИХ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ПРОМОВ	49
3.1. Лексико-семантичні й словотвірні характеристики політичного дискурсу США та України	49
3.2. Синтаксичні й мовно-стилістичні особливості сучасного політичного дискурсу США та України	60
Висновок до розділу 3	67
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	73
ДОДАТКИ	77

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки дослідницьку зацікавленість викликають студії політичної полеміки. Її складниками є публіцистичний жанр, політичний наратив і політичний дискурс. Вони слугують маркером історичних, культурних, економічних змін держави і, описуючи соціально-політичні процеси країни, стають об'єктом дослідження різних сфер наукового пізнання.

Для української політичної лінгвістики характерні такі риси як мультидисциплінарність (використання методологій різних наук), експансіонізм (тенденція до розширення галузі лінгвістичних розвідок), антропоцентризм (людина стає основною фігурою мовленнєвої діяльності), функціоналізм (студіювання мови у дії, в дискурсі, при реалізації своїх функцій) та експланаторність (прагнення не просто описати факти, але і дати їм пояснення).

Політичний дискурс як динамічне багатовимірне явище, яке гнучко реагує на будь-які нові прояви політичного життя соціуму, становить інтерес для різних гуманітарних сфер і вимагає глибокого й усебічного наукового осмислення, зокрема – в плані виявлення його національно-культурної специфіки та аксіологічних параметрів.

Сучасних дослідників цікавлять як теоретичні, так і прикладні аспекти політичної дискурсології, зокрема – мовні (лексико-семантичні, морфолого-синтаксичні, стилістичні) та позамовні (соціокультурні, етнокультурні) засоби забезпечення впливовості й виразності передвиборчих стратегій.

Незважаючи на те, що український політичний дискурс перебуває у фокусі уваги різноманітних наукових систем, його лінгвокультурні особливості на сьогодні ще не знайшли належного наукового висвітлення.

Актуальність нашого дослідження полягає в необхідності глибокого й усебічного наукового осмислення феномена українського політичного дискурсу, зокрема – в плані виявлення його національно-культурної

специфіки та аксіологічних параметрів, розкриття лінгвокультурних особливостей, напрацювання семантико-структурних і функційних механізмів лексико-семантичної структурації та мультисеміотичної експлікації політичних промов, а також у визначенні ступеня впливу цих текстів на сприйняття виборців.

Об'єктом дослідження є український політичний дискурс як лінгвокультурне явище й невід'ємна складова українського мовно-культурного простору.

Предмет роботи – мовні (лексико-семантичні, морфологічні, стилістичні) та позамовні (соціокультурні, етнокультурні) засоби політичного дискурсу.

Мета роботи: здійснити комплексний аналіз політичного дискурсу в українській лінгвокультурі. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких основних **завдань**:

- проаналізувати сучасний стан теоретичного осмислення феномена дискурсу;
- схарактеризувати лінгвістичні підходи до феномена політичного дискурсу;
- розкрити специфіку політичного дискурсу;
- розглянути політичний дискурс як комунікативне явище;
- з'ясувати лінгвокультурні й аксіологічні параметри українського політичного дискурсу;
- проаналізувати промови президентів України й США, здійснити порівняльну характеристику їх лексико-семантичних, морфолого-синтаксичних, стилістичних засобів як відображення картин світу представників української й американської лінгвокультур;
- з'ясувати специфіку вербальних і невербальних засобів українського політичного дискурсу як лінгвокультурного явища

Матеріалом дослідження слугували промови й передвиборчі гасла політиків США та України.

Мета і завдання роботи визначили комплекс застосованих загальнонаукових та спеціальних **методів і прийомів дослідження**: аналіз і синтез, а також історичний (для вивчення теоретичних аспектів політичної дискурсології); спостереження, порівняння, узагальнення, контекстний аналіз (для виявлення й систематизації вербальних і невербальних засобів українського політичного дискурсу, його типологічних ознак); порівняльний аналіз, контекстуально-інтерпретативний метод, лінгвокультурологічний аналіз (для з'ясування специфіки політичного дискурсу в українській та американській лінгвокультурах)

Наукова новизна. У магістерському дослідженні нами було вперше здійснено комплексний сучасного українського політичного дискурсу як лінгвокультурного явища.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання результатів дослідження у спецкурсах закладів вищої освіти з дискурсології, лінгвокультурології, загального мовознавства, лексикології й стилістики української мови, лінгвістичного аналізу тексту, комунікативної лінгвістики медіалінгвістики, міжкультурної комунікації. Результати дослідження можуть бути корисними для комплексного аналізу політичного дискурсу та ідіостилів президентського політичного дискурсу.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

Апробація: За результатами дослідження надруковано статтю:

Дмитришин А. В., Голомоз О. С. Політичний і рекламний дискурси в сучасному соціокультурному просторі: лінгвокультурологічний і аксіологічний аспекти. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса. Том 1 / Ред. кол. Хаджинов І. В. (голова) та ін. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. Вип. 12. Т. 2. С. 227 – 23*

РОЗДІЛ 1

ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Дискурс як лінгвістичне явище

За останні двадцять років явища на рівні дискурсу отримували дедалі більшу увагу з боку соціолінгвістів та лінгвістичних антропологів, функціональних лінгвістів та структурних лінгвістів, а також лінгвістів тексту та теоретиків літератури.

Багато термінів, що застосовуються в науково-дослідній сфері, характеризуються багатогранно й суперечливо. До їх складу, безумовно, входить таке поняття, як дискурс. Багато дисциплін пов'язані з дослідженням дискурсу, наприклад, педагогіка, соціологія, прагмалінгвістика, лінгвістика мови, культурологія, психолінгвістика, юриспруденція, і ін. Кожна наука і науковий напрям підходить до вивчення дискурсу залежно від специфіки предмета.

Discours (франц.; від лат. *discursus* – рух, бесіда, розмова) перекладається як «дискурс» (рідше як «мова», «тип мовлення», «текст», «тип тексту»). Вважається одним з комплексних для дефініції понять. Але, незважаючи на це, є часто застосовним і функціонально зручним терміном.

Спочатку, слово «дискурс» у французькій лінгвістиці означало «мова» або «текст». Теорія дискурсу, бере свої витоки з концепції Е. Бенвеніста, що визначає дискурс, «як мову, що привласнюється мовцем». Він провів грань між планом оповіді (*récit*) і планом мови, що присвоюється мовцем людиною (*discours*). Ідентичне розмежування спостерігалось і у Л. В. Щерби: мова як система і як здатність, мовна діяльність і мовний матеріал, тексти.

Термін «дискурс» трактується з урахуванням різних теоретичних підходів. Дискурс є складним багатоплановим феноменом. Однак однозначного і загальноприйнятого визначення цього поняття не існує,

оскільки його багатофункціональність не дозволяє виділити чіткі узагальнені критерії до його тлумачення.

З усієї сукупності підходів і визначень умовно можна виділити три напрями вживання терміна «дискурс». Ці напрями співвідносяться з національними традиціями й роботами конкретних авторів.

До першого напрямку відносяться власне лінгвістичні вживання цього терміна, які вперше були представлені в статті «Дискурс аналіз» (1952) американського лінгвіста З. Харріса й відносяться до англомовної наукової традиції. Сучасний аналіз дискурсу реалізується разом із дослідженнями, які визначають закономірності руху інформації під час комунікації, тобто описується структура діалогу.

При цьому важливою характерною рисою дискурсу є його динамічна складова. Це відрізняє його від «нерухомої» структури тексту. Дискурс трактується як мова, вписана в комунікативну ситуацію, що передбачає соціальний зміст; за висловом Н. Д. Арутюнової, «дискурс – це мова, занурена в життя» [2].

Другий напрям вживань терміна «дискурс» став популярним у публіцистиці і має відношення до французьких структуралістів і постструктуралістів (М. Фуко). Для цієї традиції характерне прагнення до уточнення понять стилю та індивідуальної мови. Таким чином термін «дискурс» описує спосіб говоріння, дослідників цікавлять конкретні різновиди дискурсу. Таким чином, дискурс у цьому розумінні включає в себе стилістичну специфіку та ідеологію, що стоїть за нею.

Третім значенням терміна «дискурс» є зразкова комунікація, яка відбувається в максимальному відчуженні від соціуму, його традицій, авторитету, метою якої є критичне обговорення та обґрунтування думок і дій учасників комунікації.

Усі перераховані тлумачення перебувають у безперервній взаємодії один з одним, складають загальне понятійне поле терміна «дискурс».

Російський мовознавець А. А. Кибрик трактує дискурс як комунікативну ситуацію, що включає свідомість комунікантів (партнерів спілкування) і текст, який створюється в процесі спілкування [17, с. 126].

У свою чергу, український лінгвіст Ф. С. Бацевич стверджує, що дискурс – це вид комунікативної діяльності, мовний потік, який має різні форми, такі як усні та письмові, регулюється стратегіями і тактикою учасників; синтез когнітивних, лінгвістичних і нелінгвістичних (соціальних, психологічних та інших) чинників, що визначаються певними колами – формами життя, які залежать від предмета спілкування, і в результаті формує різні мовні жанри [4, с.138].

З позицій соціолінгвістики дискурс розглядають як спілкування з огляду на приналежність до певної соціальної групи або типової мовної ситуації [15, с.312]. Дослідник В. І. Карасик, вважає, що «дискурс» – це логічно обумовлена думка, тобто строгий перехід від одного твердження до іншого, що простежується в мисленні з допомогою логічних правил, має на меті послідовне й систематичне розгортання думки» [15, с.315].

Учений використовує аналіз учасників спілкування як представників певної соціальної групи й аналіз обставин спілкування в широкому соціокультурному контексті. Якщо ми покладемося на соціолінгвістичний підхід до визначення терміна «дискурс», то його можна визначити як соціолінгвістичне явище, сформоване в певному соціальному середовищі, яке активно структурує і моделює соціальну реальність, матеріальне втілення якої є текстом (усним або письмовим), яка відображає образ мислення, ціннісні орієнтації, моральні норми як самого адресата, так і навколишнього середовища в цілому.

Дискурс цікавий як розгортання переходу від внутрішнього коду на зовнішню вербалізацію в процесі формування мови і її інтерпретація з урахуванням соціально-психологічних типів мовних особистостей, рольових підходів і рецептів [15, с. 317].

Вивчаючи дискурс як предмет лінгвістики тексту, а дискурсивний аналіз – одним з його методів, Т. М. Миколаєва розглядає дискурс як «багатозначний термін лінгвістики тексту, який вживається в значеннях, майже омонімічних» [24] і виділяє основні:

- 1) діалог;
- 2) усно-розмовна форма тексту;
- 3) група висловлювань, пов'язаних між собою за змістом;
- 4) зв'язний текст;
- 5) мовленнєвий твір як даність, усна або письмова.

Дефініція «дискурсу» як терміна лінгвістики тексту не обмежилася рамками тексту й «стала включати в себе перерахування умов, в яких цей текст актуалізується» [25]. В даному випадку буде актуально нагадати визначення дискурсу, запропоноване Т. А. ван Дейком, якому в сучасному мовознавстві належить перше місце в описі даного феномена, «як мовного потоку, мови в його постійному русі, що вбирає в себе різноманіття історичної епохи, індивідуальних і соціальних особливостей як комуніканта, так і комунікативної ситуації, в якій відбувається спілкування [8].

Як уже зазначалося вище, у рамках соціолінгвістичного підходу дискурс можна визначити як соціолінгвістичне явище, сформоване в певному соціальному середовищі, яке активно структурує й моделює соціальну реальність, матеріальне втілення якої є текстом (усним або письмовим), яка відображає образ мислення, ціннісні орієнтації, моральні норми, як самого адресата, так і навколишнього середовища в цілому.

У дискурсі відбивається менталітет і культура як національна, загальна, так і індивідуальна, приватна» [8]. Тому, «... дискурс – це складне комунікативне явище, що включає крім тексту, ще й екстралінгвістичні фактори (знання про світ, думки, установки, цілі адресанта) необхідні для розуміння тексту» [16]. Слід звернути увагу, що це визначення є основою для численних лінгвістичних досліджень тексту сучасного періоду.

У сучасній науці дискурс розуміється як складне явище, що складається з учасників комунікації, ситуації спілкування і самого тексту. Іншими словами, дискурс – це абстрактний інваріантний опис структурно-семантичних ознак, що реалізуються в конкретних текстах. Ідеалом, до якого слід прагнути в процесі комунікації, є максимально можлива відповідність між дискурсом як абстрактною системою правил і дискурсом (або текстом) як конкретним вербальним втіленням цих правил. У світлі теорії мовної діяльності розрізняються два аспекти – створення, або породження дискурсу (обдумування, планування, говоріння, оформлення в письмовому вигляді) і розуміння дискурсу (слухання, сприйняття письмового тексту, аналіз, інтерпретація) [2].

Під дискурсом розуміють особливе використання мови для вираження особливої ментальності, а також особливої ідеології. Це викликає активізацію деяких параметрів мови і, відповідно, вимагає особливої граматики й особливих правил лексики. Весь цей мовний матеріал також можна назвати дискурсом. Прикладом дискурсу може служити й сума висловлювань будь-якого персонажа художнього твору, який виступає в цьому випадку як модель реальної мовної особистості.

Важливою складовою дискурсу є категорія учасників спілкування, оскільки саме вони є творцями тексту. Виділяються особистісний та інституційний різновиди дискурсу. Учасники особистісного дискурсу виявляють якості своєї мовної особистості за допомогою художнього дискурсу.

В. З. Дем'янков, спираючись на роботи з зарубіжного мовознавства, пропонує більш поглиблене визначення дискурсу, що є, на думку Ю. С. Степанова, найбільш повним у сучасній теорії мовознавства: «Discours – дискурс, довільний фрагмент тексту, що складається більш ніж з одного речення або незалежної частини речення [9].

Дискурс часто, але не завжди концентрується навколо деякого опорного концепту; створює загальний контекст, який описує дійових осіб,

об'єкти, обставини, часи, вчинки та ін., визначаючись не так послідовністю речень, скільки тим загальним для створення дискурсу і його інтерпретатора світом, який «будується» за кодом розгортання дискурсу, – це точка зору «етнографії мови» ... [9]

Слід зазначити, що в цьому визначенні дискурс, складається з ознак і особливостей, характерних різним дисциплінам – від семіотики до соціології, теорії комунікації, модальної логіки та ін.

П. Серіо вважає, що поняття «дискурс» не можна поєднувати ні з емпіричної промовою, виробленою суб'єктом, ні з текстом.

З-поміж різноманітних визначень дискурсу в рамках різних підходів і концепцій найвідомішими є такі:

- 1) еквівалент поняття «мова» (за Ф. Соссюром), тобто будь-яке конкретне висловлювання;
- 2) одиниця, що за розмірами перевершує фразу;
- 3) вплив висловлювання на його одержувача з урахуванням ситуації висловлювання;
- 4) бесіда, як основний тип висловлювання;
- 5) мова з позицій говоріння на противагу оповіданню, яке не враховує таку позицію (за Е. Бенвеністом);
- 6) вживання одиниць мови, їх мовну актуалізацію: протиставляються мова і мовлення (*langue / discourse*);
- 7) соціально або ідеологічно обмежений тип висловлювань, наприклад, феміністський дискурс;
- 8) теоретичний конструкт, призначений для досліджень умов виробництва тексту [29].

Роблячи акцент на взаємодії між вивченням мовних утворень і аналізом умов соціального контексту, М. Стаббс розрізняє три базові характеристики дискурсу:

- 1) у формальному відношенні – це одиниця мови, що перевищує за обсягом речення,

- 2) в інформативному плані дискурс асоціюється із застосуванням мови в соціальному контексті,
- 3) за своєю формою дискурс інтерактивний, тобто діалогічний [39].

Вищенаведені висловлювання дають можливість стверджувати, що дискурс ототожнюється не тільки з текстом (усним та письмовим) і діалогом, а й із мовою та мовленням.

Дискурс є засобом відтворення мови в мовленні. З одного боку, характеризується як мова, вбудована в комунікативну ситуацію і у зв'язку з цим, як категорія з яскраво вираженим соціальним наповненням в порівнянні з мовною активністю людини: дискурс – це мова, «занурена в життя» [3, с. 7], мінімальним компонентом якого є висловлення (репліка в діалозі) – «що характеризується зміною суб'єктів мовлення, завершеністю, жанрово оформленою, зв'язком з іншими висловлюваннями діалогу й цілісністю. Висловлювання, в першу чергу, пов'язане з відповідним висловом іншого комуніканта, співрозмовника» [20].

Як результат, виділяється інтеракція, трансакція або діалогічна єдність – одиниця наступного рівня аналізу дискурсу. З іншого боку, реальна практика сучасного дискурсивного аналізу пов'язана з вивченням закономірностей потоку інформації в рамках комунікаційної ситуації, і виконаного, перш за все, через обмін репліками. Таким чином, реально описується структура діалогової взаємодії, започаткованої З. Харрісом.

Дискурс є ключовим явищем людського життя «в мові», того, що Б. М. Гаспаров називає мовним існуванням: «Всякий акт вживання мови – будь то твір високої цінності або скороминуща репліка в діалозі – являє собою частку потоку людського досвіду, що безперервно рухається. У цій своїй якості він вбирає в себе й відображає в собі унікальний збіг обставин, при яких і для яких він був створений». До цих обставин відносяться:

- 1) комунікативні наміри автора;
- 2) взаємини автора й адресатів;
- 3) всілякі «обставини», значущі й випадкові;

- 4) спільні ідеологічні риси й стилістичний клімат епохи в цілому і того конкретного середовища й конкретних особистостей, яким повідомлення прямо або опосередковано адресовано;
- 5) жанрові та стильові риси як самого повідомлення, так і тієї комунікативної ситуації, в яку воно включається;
- 6) безліч асоціацій з попереднім досвідом, що так чи інакше потрапили в орбіту даної мовної дії [6]

У роботі А. А. Кібріка дано ще одне визначення дискурсу, в якому також відбивається різноманіття його ознак: «Дискурс слід розглядати як взаємодію і перетин чотирьох структур:

- 1) структури ідей, які висловлюються в тексті;
- 2) структури розумових процесів мовлення;
- 3) мовних структур, які використовуються мовцем;
- 4) структури мовної ситуації (відношення між мовцем і слухачем)» [17].

Вищесказане дозволяє зробити висновок, що основу дискурсу становлять когнітивні процеси письма або мовлення, а саме, процеси розуміння, інтерпретації й породження дискурсу. Нарівні з двома основними уявленнями про дискурс (ототожнення дискурсу й тексту, дискурсу й мови) існує ще одне, згідно з яким дискурс характеризується як дискурсивна практика (таке розуміння належить М. Фуко [36]), представляючи область практичного використання мови в політології, соціальної семіотики, соціології. В цьому випадку вивчаються такі складові дискурсу: специфіка тематики, мовні відмінності, стилістичні особливості, обговорення певного дискурсу, що характеризує окрему особистість чи групу суб'єктів.

Отже, ґрунтуючись на вищевикладеному, слід зазначити, що широкий спектр наукових уявлень про дискурс, що взаємодіють одне з одним і є невіддільними частинами одного поняття, свідчить про часте використання даного терміну в сучасній науці, але водночас підкреслює відсутність прозорих кордонів і кінцевого числа структурних складових цього поняття.

Аналізуючи все вищесказане, доходимо висновку: незважаючи на те, що теорія дискурсу вже досить тривалий час опрацьовується вченими-лінгвістами, загальновизнаного підходу й визначення поняття «дискурс» до цього часу не існує. Це поняття можна розглядати в контексті різних аспектів: як комунікативного процесу, як тексту, як системи, як комунікативної події. Однак, незважаючи на те, що всі ці підходи й теорії базуються на різних рисах і характеристиках, вони не заперечують одна одну.

Слід зауважити, що розмитість понятійної структури терміна «дискурс» пояснюють двома причинами: історією формування, коли в семантичній пам'яті лексеми містяться ознаки попередніх підходів і вживань, а також повною невизначеністю місця поняття «дискурс» у системі категорій і модусів існування мови.

1.2. Політичний дискурс як комунікативне явище

У потенційному вимірі дискурс являє собою семіотичний простір, що включає вербальні й невербальні знаки, орієнтовані на обслуговування даної комунікативної сфери, а також тезаурус прецедентних висловлювань і текстів. До потенційного виміру дискурсу включаються також уявлення про типові моделі мовної поведінки й набір мовних дій і жанрів, специфічних для даного типу комунікації.

Стосовно семіотичного простору політичного дискурсу можна говорити про неоднорідність задіяних в ньому «мов»: крім вербальних знаків і паралінгвістики, істотне значення має політична символіка й емблематика, семіотика будівель або, ширше, семіотика простору (знакове використання простору). У політичному дискурсі знакового статусу набуває сама фігура політика й певні поведінкові моменти (знакові дії) [12].

На думку відомої дослідниці політичного дискурсу О. Шейгал, мова політики, політична комунікація, політичний дискурс – терміни взаємопов'язані. Він фактично ототожнює терміни «політичний дискурс» і

«політична комунікація», і мова політики розглядається як структурований набір знаків, які формують семіотичний простір політичного дискурсу [37].

На думку А. Шейгал, можна виділити 3 підходи до вивчення політичного дискурсу:

- 1) дескриптивний підхід, який передбачає класичну методику риторичного аналізу публічних виступів; розглядає мовну поведінку політиків, риторичні засоби і прийоми, маніпулятивні стратегії;
- 2) критичний підхід, спрямований на критичне вивчення соціальної моралі, вираженої в дискурсі; виступи розглядаються як засіб влади й соціального контролю;
- 3) когнітивний підхід, який дозволяє перейти від опису одиниць і структур дискурсу до моделювання структур свідомості учасників політичної комунікації [37, с.9 – 10].

Слід зазначити, що в рамках описового підходу дослідник залишається нейтральним, незалежним експертом, а критичний аналіз характеризується політичною відданістю дослідження: дослідник відкрито бере сторону тих, хто втратив владу або був пригнічений [37, с. 9].

У першому розділі своєї фундаментальної монографії «Смуток політичного дискурсу» дослідниця А. Шейгал, розглядаючи функції політичного дискурсу, доводить, що основною його функцією є інструментальна боротьба за владу, заволодіння нею і її збереження.

Вищевказана функція виявляється, з одного боку, в мобілізації до дій, спрямованих на їх здійснення, в формі прямих звернень, гасел, закликів, законодавчих актів; а з іншого – створює необхідний емоційний настрій цільової аудиторії (надія, гордість за країну, впевненість, ворожість, ненависть). Мовні дії різних видів також можуть стимулювати відповідні дії, наприклад, загроза застосування сили може припинити страйк.

Д. Грейбер виділяє такі функції політичного дискурсу:

- 1) поширення інформації (Information dissemination);

- 2) визначення порядку денного (agenda setting), що спрямоване на контроль за поширенням інформації;
- 3) проєкція в майбутнє й минуле, іншими словами, прогнозування політики на майбутнє на основі аналізу позитивного або негативного досвіду минулого [37, с. 35].

Політичний дискурс, по суті, є вираженням всього комплексу взаємовідносин між людиною і суспільством, і, таким чином, це явище, за своєю суттю, функціонально направлене на формування у реципієнтів деякого фрагмента світосприйняття або картини світу. Використовуючи політичний дискурс як пробний камінь, можна зрозуміти, як у різних мовних колективах моделюються культурні цінності, як пропагується соціальний порядок, які елементи мовної картини світу залишаються за межами свідомих мовних стратегій, говорять, як формується концептуальна картина світу, притаманна кожному мовному колективу [28].

У політичному тексті міститься як екстралінгвістична інформація (картина світу), так і знакова інформація (картина світу, представлена через знак, номінацію) [16].

Політичний дискурс володіє не тільки змістом (поєднана з реальністю), а й сутнісною «прив'язкою» (поєднана суб'єктно з певною групою або групами людей). Різні суб'єкти спілкування по-різному відображаються в дискурсі: комунікативні форми породжують свій зміст.

Аналіз сутнісної інформації політичного дискурсу – це аналіз комунікативно-номінативний: хто спілкується і як спілкується. Політичний дискурс представлений в особах. Особа зливається з текстом, але одночасно саме є текстом. Це «нашарування», або змішання змістів породжує новий зміст. У підсумку автор приходить до того, що один і той же текст, «розпадається» на різні тексти: вони інакше декодуються аудиторією, інакше структуруються, класифікуються, ранжуються. Вони дають іншу картину соціальної взаємодії [28].

На думку І. Ф. Ухванової-Шмигової, дослідження політичного дискурсу можуть дати значний матеріал як про сучасні дискурси в цілому, так і про політичний дискурс зокрема. Необхідно виявити ті ознаки, які характерні для політичної дискурсії на даному етапі розвитку соціуму, а також визначити історичні та національно-специфічні риси політичної дискурсії, спадкоємність тих чи інших стилів, типів, форм спілкування, композиційних рішень.

В академічному і епістемологічному контекстах аналіз політичного дискурсу (політичний дискурс-аналіз) не є «строго оформленою» дисципліною і швидше функціонує як міждисциплінарний методологічний напрям, що інтегрує теорії і практики аналізу політичних текстів (дискурсна прагматика, когнітивний дискурс-аналіз, критичний дискурс-аналіз і ін.) [13].

Вузького визначення політичного дискурсу дотримується, зокрема, голландський лінгвіст Т. ван Дейк, який вважає, що політичний дискурс – це клас жанрів, обмежений соціальною сферою, саме політикою. Урядові обговорення, парламентські дебати, партійні програми, промови політиків – це ті жанри, які належать до сфери політики [8].

Політичний дискурс – це дискурс політиків. Обмежуючи політичний дискурс професійними рамками, діяльністю політиків, вчений зазначає, що політичний дискурс є формою інституційного дискурсу. Це означає, що дискурсами політиків вважаються ті дискурси, які виробляються в таких інституціях навколишнього оточення, як засідання уряду, сесія парламенту, з'їзд політичної партії та ін. Таким чином, дискурс є політичним, коли він супроводжує політичний акт у політичній обстановці в процесі політичної комунікації.

«Дискурс», як і «комунікація», є універсальним «узагальнувачем». Дискурс в нашому сприйнятті – більш широке поняття, ніж комунікація, хоча за багатьма параметрами вони демонструють дружнє взаємопроникнення. Дискурс прагне включити в свій зміст ситуацію, що оточує людину в момент здійснення акту спілкування, і, що особливо важливо, наполягає на такій

важливій її характеристиці як динамічна цілісність. Комунікація також прагне не випустити з уваги дані особливості, але в той же час приділяє більше уваги аналітичному препаруванню змісту процедури спілкування: коду, учасникам або актантам, модусу, цілям і ін.

Громадське призначення політичного дискурсу полягає в тому, щоб переконати адресатів (громадян) у необхідності «політично правильних» дій та / або оцінок. Інакше кажучи, мета політичного дискурсу – не описати, а переконати, пробудивши в адресатові наміри, дати ґрунт для переконання і спонукати до дії.

Тому ефективність політичного дискурсу можна визначити щодо цієї мети.

Мова політика (за деякими винятками) оперує символами, а її успіх зумовлюється тим, наскільки ці символи співзвучні масовій свідомості: політик повинен вміти торкнутися потрібної струни в цій свідомості; висловлювання політика повинні укладатися у «всесвіт» думок і оцінок (тобто, в усі безліч внутрішніх світів) його адресатів, «споживачів» політичного дискурсу [1].

Політика заснована на відносинах людей і їх груп, які направляються колективними та індивідуальними потребами. Політичний дискурс – це і є вищевказані відносини.

Предмет політичної лінгвістики – політичний дискурс як сукупність дискурсивних практик, що ідентифікують учасників політичного дискурсу як таких або формують конкретну тематику політичної комунікації.

Дискурсивні практики з політологічної точки зору визначаються стійкими наборами мовних засобів варіативної інтерпретації, властивими даному політичному суб'єкту або характерними для обговорення даного предмета. У цьому сенсі можна говорити про такі предмети політичної лінгвістики, як:

- «дискурс політичного лідера»,
- «тоталітарний дискурс»,

- «дискурс безпеки»,
- «авторитарний дискурс»,
- «дискурс демократії»,
- «парламентський дискурс» і ін.

Іншими словами, дискурс політичного лідера – це сукупність його дискурсивних практик, що виявляються в його політичних виступах, інтерв'ю, публікації і ін.

Тоталітарний дискурс – це сукупність дискурсивних практик, характерних для політичної мови тоталітарного суспільства, а дискурс безпеки – це сукупність дискурсивних практик, що зустрічаються в дискусіях про безпеку держави і формують ці дискусії як частину політичного дискурсу в цілому.

Найбільш відомі приклади політичного дискурсу, на яких розвивалася політична лінгвістика, це дискурс Великої французької революції, політична мова «Третього Рейху» і ін.

Вивчення політичної мови було ініційовано чисто політологічними проблемами вивчення політичного дискурсу й мислення, його зв'язку з політичною поведінкою; необхідністю побудови передбачуваних моделей в політології, а також розробки методів аналізу політичних текстів і текстів засобів масової інформації для моніторингу різних тенденцій у сфері суспільної свідомості.

Основні галузі застосування політичної лінгвістики в політології пов'язані з вивченням політичного мислення політиків за мовними даними, а також реконструкцією та моніторингом стану суспільної свідомості за текстами засобів масової інформації. Для роботи з цими феноменами були розроблені спеціальні інструменти, серед яких найбільш відомі методи контент-аналізу, когнітивного картування, ідеологічного аналізу, описовий метод і ін.

У політології контент-аналіз зазвичай використовується для вивчення когнітивних установок автора тексту – його ставлення до тих чи інших подій,

понять, ціннісних категорій тощо. Типовий приклад – дослідження програм республіканської й демократичної партії США в їх динаміці за відношенням до концепту «СВІЙ – ЧУЖИЙ». Превалювання «ЧУЖОГО» над «СВОЇМ» дозволяє зробити висновок про більшу конфліктність політичного дискурсу, про наявність істотних проблем у міжпартійних стосунках.

Політична сфера суспільства породжує величезну кількість різнопланових документів. Це й передвиборні програми кандидатів у депутати та виступи представників різних партій і об'єднань на з'їздах, мітингах, матеріали засобів масової інформації та ін. Все це – безцінна для політолога інформація, що відображає в собі складні процеси боротьби за владу і хід політичної діяльності взагалі. Тому метод контент-аналізу – специфічний, формалізований аналіз змісту того чи іншого тексту, стає одним з найважливіших допоміжних методів підготовки і реалізації політичних рішень і прогнозу.

1.3. Специфіка політичного дискурсу

У «політичному дискурсі», як і в будь-якому іншому (релігійному, дискурсі ЗМІ і ін.), відбувається нашарування специфічного змісту на сенс дискурсу. Для того щоб безпосередньо перейти до «політичного дискурсу», необхідно розглянути сутність «політики». Як правило, під «політикою» розуміється:

- наука;
- мистецтво;
- сфера діяльності;
- особливий вид соціальної комунікації [5].

Дані аспекти об'єднані цілями держави. Так, політика, як наука, вивчає умови і засоби здійснення цілей держави; політика, як мистецтво, це засіб досягнення цілей держави, і, нарешті, політика, що розуміється як сфера діяльності, розподіляє і здійснює владу всередині держави. Застосовуючи

комунікативний підхід, А. Л. Стрізов визначає політику як особливий вид соціальної комунікації, в центрі якої виявляється соціально-значущі інтереси і цілі, і головним чином ті, реалізація яких пов'язана з самозбереженням суспільства ... » [11].

Отже, політична специфіка деяким чином визначає спрямованість дискурсу на здійснення влади. Крім того, Е. І. Шейгал підкреслює дискурсивний характер політики: «багато політичних дій за своєю природою є мовними діями». Розуміючи під «політичним дискурсом» спілкування, Е. І. Шейгал ототожнює поняття «політичний дискурс» і «політична комунікація» [37]. В електронних словниках відзначається таке визначення «політичної комунікації»: процес передачі політичної інформації, значимої для функціонування політичної системи [14]. «Політичний дискурс – це актуальне використання мови в соціально-політичній сфері спілкування та, ширше, в публічній сфері спілкування» [11].

У вивченні політичного дискурсу можна виділити такі підходи:

- 1) філологічний, або постмодерністський, який можна охарактеризувати так: «... Навколишній світ створюється віруваннями й поведінкою людей ... Будучи закріпленим у певних правилах, нормах, інститутах і механізмах соціального контролю, ці ідеї тим самим створюють реальність ... Для розуміння дискурсу досить проаналізувати тільки текст ...». При цьому сам автор статті критикує цей підхід, оскільки він не передбачає повноцінний аналіз політичного дискурсу, «оскільки аналізу піддаються лише одержувані дослідником його суб'єктивні смисли ...» [9]. В. З. Дем'янков уточнює аналіз політичного дискурсу, стверджуючи, що дослідження політичного дискурсу як тексту необхідно проводити з урахуванням фону – політичних та ідеологічних концепцій. Тут є певний зв'язок з німецькою школою дискурсивного аналізу, де ідеологія – основа в аналізі тексту, – «аналіз дискурсу спрямований не на краще розуміння окремо

взятого тексту ... але на пошук, виявлення та опис тих імпліцитних не виведених в поверхневу структуру тексту передумов, які дозволяють розглядати цей текст як ... надіндивідуальну, колективну мовну практику» [18];

- 2) соціопсихолінгвістичний – у вимірі ефективності для досягнення явних або латентних політичних цілей мовця. Психологічний метод, як частина соціопсихолінгвістичного (за визначенням В. З. Дем'янкова) також відзначається в роботі Д. Джонсона і Р. Джонсона, які розуміють під політичним дискурсом формальний обмін думками (як правило, суперечливими), де психологія робить дискурс конструктивним, а саме, створює певну теорію, що веде до компромісу в тому чи іншому питанні [19];
- 3) індивідуально-герменевтичний, застосовуваний у виявленні особистісних смислів автора дискурсу при конкретних умовах [21];
- 4) методологія наративу передбачає двосторонній аналіз тексту, а саме інтерпретацію подій через текст і текст через події [22].

Для аналізу політичного дискурсу особливий інтерес становить когнітивний дискурс – аналіз, суть якого полягає у вивченні політичного дискурсу через узаконені й ті, що відтворюються за допомогою тексту і мови в соціальному й політичному контекстах, нерівності, соціальні домінування й ін. [25]. Іоанна Настасія Райку, послідовниця ідеї Т. ван Дейка, в роботі «Політичний дискурс і критичний дискурс-аналіз» пише про те, що критичний дискурс-аналіз – один із корисних засобів у вивченні політичного дискурсу [8].

Ми підтримуємо цю точку зору, оскільки, критичний дискурс-аналіз сфокусований на дослідженні негативних проявів розвитку сучасного суспільства, а саме на расизмі і різних формах нерівності. Варто зазначити, що Т. В. Дейк не дає чіткого визначення даного поняття, лише говорить про те, що дискурс представлений у різних текстах, відтворює ту чи іншу

ідеологію. При цьому під ідеологією розуміється фундаментальне уявлення колективу і його учасників [8].

С. Ю. Тюріна також зазначає, що дискурс багато в чому залежить від ідеологічної орієнтації дослідника [27]. Отже, можна говорити не тільки про тісний зв'язок дискурсу та ідеології, а й про деяку схему: ідеологія – дискурс – ідеологія, яка відображає його масштабність.

Таким чином, політичний дискурс, будучи різновидом дискурсу, являє собою лінгвополітичну дію, що розвивається в рамках відповідної ситуації і спрямована на досягнення конкретної мети – просування певної ідеології, установки.

Практично всі перераховані підходи у вивченні політичного дискурсу, засновані на аналізі тексту, проте, для повного аналізу дискурсу необхідний загальний, універсальний підхід, що дозволяє більш точно визначити сутність дискурсу.

На наш погляд, такий підхід повинен мати на увазі не тільки розгляд політичного дискурсу як окремо взятого тексту, а також охоплення таких аспектів «політичного дискурсу»:

- стилістичний і фонетичний бік дискурсу;
- ідеологічний, історичний, соціальний компонент;
- невербальний спосіб представлення дискурсу (жести, міміка і ін.);
- суб'єктивний (особистісний) аспект;
- оцінний компонент (по В. З. Дем'янкова).

О. Й. Шейгал визначає системотвірні ознаки політичного дискурсу, які можна вважати й параметрами його функціонування [37]:

1. Інституційність – політичний дискурс належить до інституційних видів спілкування, оскільки здійснюється в суспільстві, соціальних інститутах та установах. Це зумовлює наявність набору типових для певної сфери ситуацій спілкування, типових моделей соціальної поведінки, типових соціальних ролей, певної тематики спілкування, специфічний набір інтенцій та мовленнєвих стратегій.

2. Інформативність витлумачено в протиставленні фатичності, а її критеріями визначено небанальність, релевантність і адекватність у поданні інформації. Специфікою інформативності політичного дискурсу є те, що співвідношення фатичності та інформативності залежить від конкретного жанру: переважно фатичними є ритуальні жанри, а інформативними – новинні повідомлення, виступи, політичні програми, біографічні тексти тощо.
3. Сміслова невизначеність політичного дискурсу зумовлена прагматичними та семантичними чинниками: абстрактністю та широтою значення, складністю значення, відсутністю семантичних меж у слів градуальної семантики та відносністю позначень, а також висуванням на перший план прескриптивно-спонукальної та впливової функцій політичної мови, маніпулятивністю, настановою на іміджевість, потребою уникати конфліктів.
4. Фантомність політичного дискурсу зумовлена активним використанням політичних значень, що не мають означуваного, не пов'язаних із жодною реальністю, крім власної – світу самореферентних знаків. Такі одиниці ще називають «словами-привидами» (Б. Ю. Норман), оскільки вони існують лише на папері, в реальності за ними нічого не стоїть. Здебільшого фантомність є ознакою тоталітарного політичного дискурсу: люди отримують інформацію про політичну дійсність через масову комунікацію, тому приймають за реальність політичні фантазії, створені фахівцями – журналістами та політиками.
5. Фідеїстичність політичного дискурсу ґрунтується на магічній функції мови. Фідеїстичність дозволяє конкретизувати абстрактні поняття, характерні для політичного дискурсу, наділяючи їх магічною силою, тому переконання насамперед пов'язане із впливом на емоції та підсвідомість. Магічна функція мови забезпечує успіх у спілкуванні політиків з населенням, коли сугестивний момент переважає над раціональним.

6. Езотеричність політичного дискурсу ґрунтується на утаємниченості політичної мови, що, на думку Р. Водака, «має бути доступною для розуміння (відповідно до завдань пропаганди) та орієнтована на певну групу (за історичними та соціальними причинами), останнє часто суперечить доступності політичної мови» [31]. Езотеричність політичного дискурсу є прагматичною, а не семантичною характеристикою, оскільки, з одного боку, масовість його аудиторії зумовлює деспеціалізацію політичної термінології, а з іншого – більшість слів у політичному дискурсі мають смислову невизначеність, розпливчатість.
7. Роль мас-медійного чинника визначена тим, що політичний дискурс опосередкований через ЗМІ. Завдяки ЗМІ аудиторія стає майже безпосереднім учасником політичних подій, хоч ці події проходять серйозну обробку – адаптуються та інтерпретуються під час подання реципієнтам. ЗМІ не просто виконують функцію передавання інформації, вони відповідно впливають на цю інформацію та подають її відповідно до певних цілей та завдань політичної реальності.
8. Дистанційованість та авторитарність залежить від необхідності збереження дистанції між правителем і народом, це і фізична (простора) дистанція, і комунікативна (контактна), і символічна, і психологічна, та інформативна дистанція. Певним чином відстань між політиками та народом зменшують ЗМІ, проте це скоріше ефект відсутності дистанції, ніж її реальне зменшення або зникнення. Політична дистанційованість зумовлює й авторитарність політичного тексту, що передбачає безумовний авторитет політичного лідера. Авторитарна комунікація є принципово монологічною і протиставляється полемічності як діалогічній формі політичного спілкування.
9. Театральність політичного дискурсу пов'язана з тим, що основний адресат – народ – виконує роль спостерігача, «глядача» театральної постанови. Політики завжди пам'ятають про потенційну аудиторію (як у

залі, так і масового адресата перед екранами телевізора), тому лицедійствують, «грають» свої політичні ролі, орієнтуючись на реципієнтів. Для аудиторії політичні дії часто сприймаються як набір сюжетів, зосереджених навколо однієї політичної події. При цьому політики відіграють різні ролі, що відповідають обраним іміджевим характеристикам.

10. Динамічність політичного дискурсу пов'язана з постійними змінами політичного мовлення. Через те, що політична реальність і політичне життя постійно змінюються, відповідно змінюється і політична мова. Насамперед це віддзеркалено на лексичному рівні, який є найбільш рухливим, а політичний дискурс виражається через так звані «ключові слова поточного моменту» (Т. В. Шмельова) [30].

Звертаючись до найбільш значущих лінгвістичних особливостей політичного дискурсу, варто відзначити ретельний вибір і вживання синтаксичних конструкцій, в першу чергу активного й пасивного стану. Активний стан використовується політиками в промові в рамках звернення до народу для того, щоб показати готовність до виконання обіцянок і дії в цілому. Вживання дієслова в пасивній формі дозволяє перефокусувати увагу слухачів з дійової особи, знявши тим самим певний рівень відповідальності з неї за будь-які дії.

Яскравим прикладом може послужити газетний заголовок, який розповідає про сумні події в Південній Родезії: «Police shoot dead Africans» - «Поліція розстріляла африканців» (повний варіант заголовка). «Africans shoot dead» – «Африканці застрелені на смерть» (головна дійова особа в даній ситуації опущена, що знімає деяку відповідальність за події, що відбулися).

До синтаксичному рівня доцільно також віднести і здатність описувати ситуацію за допомогою номіналізації.

Номіналізація передбачає процес перетворення дієслова в іменник. Номіналізація управляє процесами сприйняття і розуміння, оскільки той, хто

говорить, може досить легко вивести з обговорення важливі фігури, аж до повного видалення учасників.

Однак номіналізація є гнучким механізмом впливу і дозволяє модифікувати мовне висловлювання, щоб залишити дійову особу, яке необхідно в даній ситуації.

Отже, синтаксичні перетворення мовних висловлювань політично значимі і можуть надавати великий вплив на сприйняття ситуації слухачем, а також приводити до переосмислення головної дійової особи ситуації.

На розуміння слухачем інформації впливає також і послідовність слів у висловленні. Змінюючи порядок слів у реченні, можна змінити вироблене враження. Однак, перш за все порядок слів у реченні впливає на здатність слухача запам'ятовувати інформацію. Ми можемо вплинути на запам'ятовування слухачем перерахованих об'єктів, змінивши їх порядок.

На словотвірному рівні також можна виділити ряд лінгвістичних особливостей політичного дискурсу. Для англійського дискурсу властиво виникнення великої кількості складних слів, що складаються з двох основ. Для мови американських і англійських політиків характерні іменники, які були утворені з конверсії способом словоскладання і є поєднанням дієслова і прислівники.

Одним із способів словотворення є «Блендінг», який набув широкого поширення в англійській мові в двадцятому столітті, хоча деякі вчені стверджують, що даний спосіб з'явився задовго до дев'ятнадцятого століття [33].

«Блендінг» передбачає злиття двох слів в одне. Найчастіше нове слово складається з початкової частини одного слова і кінцевої частини іншого слова. Завдяки «Блендінг» в мові з'явилася велика кількість нових слів, які поширені в сферах політики, реклами, а також в засобах масової інформації та повсякденній комунікації.

Іноді складні слова використовують для називання реалій, які властиві тій чи іншій країні. Тому для розуміння таких термінів необхідне знання

екстралінгвістичних факторів: «agroterrorism», «Transhumanism», «blowback» і т.д.

Лексичний рівень також представлений прийомами, які характерні для політичного дискурсу.

Метафора широко використовується при побудові політичної картини світу, проте служить не тільки для залучення уваги потенційної аудиторії. Метафора в політичній комунікації не обмежена лише художньої стороною. Вона впливає як на підсвідомі, так і на несвідомі компоненти психіки людини. За допомогою метафори можна встановити контакт з аудиторією, створити відповідну ситуації атмосферу.

Поряд з метафорами широко використовуються в політичному дискурсі евфемізми, є прекрасними засобами камуфлювання і прикрашання реалій, а також способами маніпулювання свідомістю людини з метою створення найбільш вигідною картини того, що відбувається.

Головною функцією політичного дискурсу є *мобілізаційна*, яка відповідно породжує *маніпуляційну* та *ідеологічну*. Наслідком маніпуляцій стало виникнення функції *привернення уваги*, а ідеологічні преференції спровокували появу *корпоративної* домінанти. Мобілізаційна функція уособлює емоційний заклик адресанта до ціннісних й ідеологічних преференцій електорату та найчіткіше виражена в плакатах, лозунгах і листівках:

I want you for the U.S. army. Enlist now (Плакат періоду Першої світової війни із зображенням дядька Сема).

Справедливість є, за неї варто боротися (БЮТ). *Не зрадь Майдан* (“Наша Україна”).

Yes, we can (Б. Обама).

Маніпуляційна полягає у спекуляції інформацією стосовно «найболючіших» питань цільової аудиторії з метою розпалити ворожнечу між прихильниками різних політичних сил та чітко окреслити сферу свого впливу:

Women's rights are human rights. We built a powerful coalition of African-Americans and white Americans.

Це їхня Україна. Бандити сидітимуть у тюрмах.

Ідеологічна й корпоративна – це функції виокремлення ключових позицій політика чи політичної партії, що свідчать про їхню особливість:

Слово Шевченка, можливо, найбільший Божий дар (Ю. Тимошенко).

Our Founding Fathers...faced with perils that we can scarcely imagine (Б. Обама) (ідеологічна);

Нормальна партія нормальних людей (Блок Литвина).

Будуємо нову країну (Партія Регіонів).

Change We Can Believe In, The Audacity of Hope (Б. Обама) (корпоративна).

А функція привернення уваги – сигнал людській підсвідомості щодо “гучного” існування політика чи політичної сили (*Так!*; опозиційний блок *Не Так!*; *Hope*).

Політичному дискурсу притаманна така властивість як фантомність. Вона полягає в використанні слів, що не мають денотата в реальному світі. До подібних фантомів відносяться назви вигаданих істот в міфології та літератури, терміни, закріплені за помилковими науковими концепціями, а також слова, що позначають соціальні ілюзії в певній ідеології.

У політичному житті країни деякі явища існують лише на папері й іноді суперечать реальному ходу справ. Так, вживання номінації «боротьба за мир» у період гонки озброєнь є випадком використання лексичного фантома.

Як стверджують фахівці, подібне явище більшою мірою характерне для тоталітарних режимів, де держава потребує фантомів такого типу для збереження свого режиму. Дана властивість політичного дискурсу ще раз підкреслює наявність у нього креативної і магічної функцій.

Таким чином, політична комунікація виступає як особливий вид політичних відносин, за допомогою якої домінуючі в політиці суб'єкти

регулюють продукування й поширення суспільно-політичних ідей свого часу.

Висновки до розділу 1

Поняття дискурсу – багатоаспектне, багатовимірне, міждисциплінарне. Різноманіття визначень дискурсу зумовлене різними підходами й аспектами дослідження.

У контексті нашого дослідження важливими є соціолінгвістичний, лінгвокультурологічний, аксіологічний підходи до феномена дискурсу.

У рамках соціолінгвістичного підходу дискурс можна визначити як соціолінгвальне явище, сформоване в певному соціальному середовищі, яке активно структурує й моделює соціальну реальність, втілену в тексті (усному або письмовому), відображає образ мислення, ціннісні орієнтації, моральні норми, як самого адресата, так і навколишнього середовища в цілому. У дискурсі відбивається менталітет і культура індивідуумів і лінгвокультурних спільнот, їх система цінностей.

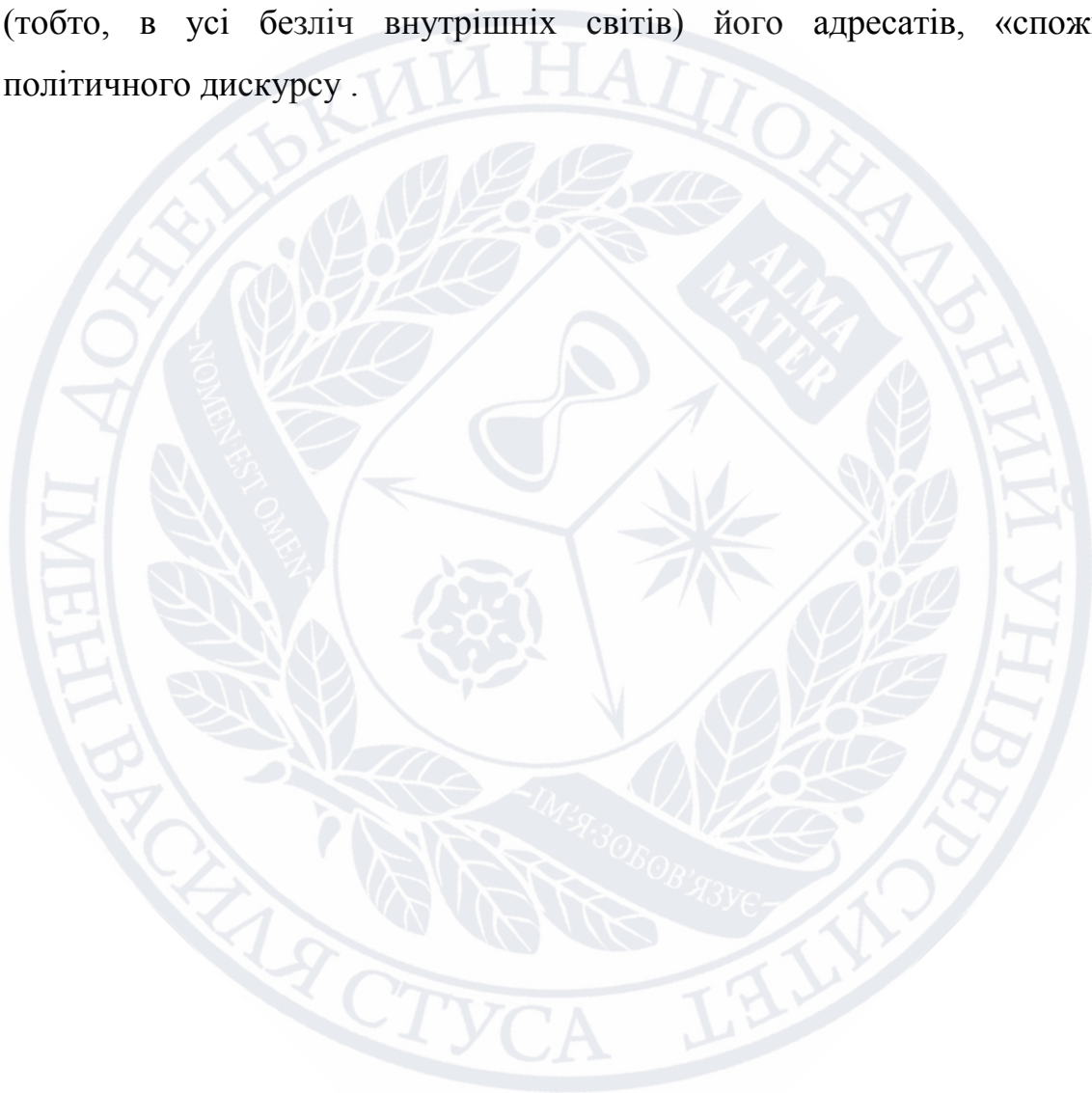
Політичний дискурс, як різновид дискурсу, являє собою лінгвополітичну дію, що розвивається в рамках відповідної ситуації і спрямована на досягнення конкретної мети – просування певної ідеології, установки.

Дискурс можна розглядати в контексті політичної комунікації: політична комунікація є особливим видом політичних відносин, за допомогою якої домінуючі в політиці суб'єкти регулюють продукування й поширення суспільно-політичних ідей свого часу; у рамках такого підходу особлива мова, притаманна політичній комунікації – це і є політичний дискурс.

Розуміючи під дискурсом особливе використання мови для вираження особливої ментальності й особливої ідеології, слід акцентувати увагу на

активізації деяких параметрів мови: політичний дискурс вимагає особливої граматики й особливих правил лексики.

Мова політика (за деякими винятками) оперує символами, а її успіх зумовлюється тим, наскільки ці символи співзвучні масовій свідомості: політик повинен вміти торкнутися потрібної струни в цій свідомості; висловлювання політика повинні укладатися у «всесвіт» думок і оцінок (тобто, в усі безліч внутрішніх світів) його адресатів, «споживачів» політичного дискурсу.

РОЗДІЛ 2

УКРАЇНСЬКИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС У ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ

2.1. Лінгвокультурні особливості українського політичного дискурсу

Лінгвокультурологічний аспект дослідження політичного дискурсу дозволяє відслідкувати співвідношення мовних засобів із відповідним культурним контекстом. Політичний дискурс характеризується рядом лінгвокультурних особливостей, які найяскравіше виявляються в персуазивності, аргументативності й маніпулятивності, спрямованих на корекцію образу світу адресата в інтересах адресанта й притаманних усім жанрам політичного дискурсу.

В Україні сьогодні також помітно зростає інтерес до вивчення політичної комунікації, з'являються лінгвополітологічні дослідження, у яких активно аналізуються зміни мови, пов'язані з бурхливими політичними подіями у суспільстві, із загостренням в країні політичної боротьби, у якій використовуються різні засоби, стратегії, тактики й прийоми комунікативного впливу на свідомість та поведінку громадян. Зацікавлення політичною комунікацією виявляється передусім у системі когнітивно-дискурсивних, комунікативних та лінгвокультурологічних пріоритетів.

Досліджуючи політичний дискурс, важливо також враховувати аксіологічний аспект, адже, здійснюючи вплив на аудиторію, він апелює до притаманної їй системи цінностей. Аналізуючи передвиборчі програми українських політичних партій і окремих політиків, а також їхній рейтинг, можна відслідковувати динаміку й трансформації системи цінностей українського соціуму й визначати ціннісні домінанти для вироблення дієвих

комунікативних стратегій. Показовими є відеоматеріали виборчої кампанії 2014 року, за допомогою яких політичні партії повідомляли електорату про свої наміри, апелюючи до певних цінностей. Так, партія «Народний фронт», яка була першою за кількістю отриманих голосів (представлена найбільшою кількістю відеороликів – 33), акцентувала увагу на таких цінностях, як: «національна безпека», «рівність», «соціальний порядок», «повага до думок інших», «новизна й позитивні зміни в житті», «соціальне визнання». Політична реклама «Блоку Петра Порошенка» (другий за кількістю голосів) вибудовувалася навколо таких цінностей, як: «свобода», «віра», «національна безпека», «мир», «соціальний порядок», «стабільність». Третє за кількістю отриманих голосів об'єднання «Самопоміч» апелювало до таких цінностей: «новизна та зміни в житті», «мудрість», «національна безпека», «соціальна справедливість». Четвертим у парламентських виборах 2014 р. став «Опозиційний блок». Його рекламна кампанія акцентувала увагу на соціальній справедливості й турботі про слабших, також прослідковувалася апеляція до таких цінностей, як: «соціальний порядок», «національна безпека», «вшанування традицій», «безпека родини та близьких» (кожній цінності присвячено по одному відеоролику). Візуальним супроводом для всіх цінностей слугував прийом контрасту, емоційно насичені сцени, образи-символи. П'ята за кількістю отриманих голосів Радикальна партія Олега Ляшка у своїх відеороликах апелювала до таких цінностей: «соціальний порядок», «національна безпека», «мир», «соціальна справедливість». Акцентування уваги на цих цінностях посилювалася архетипним образом Доброго Хлопця, демонстрацією представників цільової аудиторії, емоційно навантаженими сценами. Шосте місце серед партій, що пройшли у Верховну Раду на парламентських виборах 2014 р., посіло Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина», яке апелювало переважно до таких цінностей, як: «національна безпека», «мир», «новизна та зміни у житті». Також простежуються апеляції до цінності соціальної сили, ідентичності, мудрості й соціальної справедливості.

В українській політичній лінгвістиці виділяється декілька напрямів, що визначаються відповідно до матеріалу та методів дослідження.

Ураховуючи досвід зарубіжних колег, українські лінгвісти прагнуть:

- осмислити загальні категорії політичної лінгвістики, сформулювати теоретичні основи науки, охарактеризувати понятійний апарат і термінологію;
- продовжують досліджувати зміни у політичній лексиці, фразеології, стилістиці;
- намагаються розглянути специфіку окремих жанрів політичної мови, закономірності організації політичного тексту, проблеми мовної рефлексії й суб'єктивної модальності, оцінки, точки зору, впевненості;
- здійснюють дослідження ідіолектів найвідоміших зарубіжних й українських політичних лідерів, а також загальних закономірностей комунікативних стратегій і тактик у політичному дискурсі.

Ці питання з предметного поля політичної лінгвістики розробляються у наукових статтях, монографіях, дисертаційних дослідженнях за філологічними, політологічними, соціологічними спеціальностями [32]. Зокрема, проблеми публічного спілкування в глобалізованому лінгвокультурному просторі з позицій функціонально-когнітивного підходу на різних зразках політичних виступів досліджує Я. Р. Федорів. Лінгвістичні основи студіювання мовної особистості американського та українського політика, а саме його когнітивний стиль, соціолінгвістичні властивості та дискурсивні вияви, окреслює Л. Л. Славова [35].

Монографія Н. В. Петлюченко презентує зіставне дослідження дискурсивних практик харизматичної мовної особистості в німецькому та українському дискурсах. У роботі вдало поєднуються новітні лінгвістичні методи й підходи теорії дискурсу, перцептивного й кінетичного аналізу, лінгвостатистичного аналізу та комп'ютерної обробки даних з набутками у галузі психології, соціології, теорії комунікації, етнокультурології.

Політичну систему України можна охарактеризувати як:

- 1) відносно стабільну (на поверхні) систему, яку може легко трансформуватися в нестабільну через поглиблення конфліктів між основними політичними блоками, і посеред державного апарату;
- 2) систему з відносно низьким рівнем соціальних процесів і недостатньо сприйнятливю до соціальних інновацій;
- 3) молоду незалежну систему, яка насправді не має достатньо ефективних сучасних традицій та досвіду самостійного функціонування;
- 4) централізовану, з деякими елементами регіоналізації та децентралізації;
- 5) систему, яка не виконує весь спектр функцій, необхідних для забезпечення нормального функціонування сучасного суспільства;
- 6) систему, перехідну від закритої до відкритої;
- 7) систему, що працює в надзвичайних ситуаціях, а не в звичайній ситуації;
- 8) перехідну від неюридичного до юридичного типу, законну для більшості населення;
- 9) мирну, неагресивну;
- 10) позбавлену власної глобальної (планетарної) систему забезпечення національних інтересів;
- 11) систему, яка ще не здатна забезпечити підвищення рівня та якості добробуту всіх основних верств населення, але зберігає елементи "держави загального добробуту";
- 12) світську (на відміну від релігійної чи атеїстичної);
- 13) систему з недостатньо високим інтелектуальним рівнем політики;
- 14) систему з політичним домінуванням певних соціальних верств «реформованої традиційної номенклатури», нової «номенклатури» тощо.

У політичній лінгвістиці виділяють такі жанрові різновиди політичного дискурсу: інституційний (політичні стенограми, документи, публічні виступи, інтерв'ю); мас-медійний (створюється журналістами, формується через пресу); офіційно-діловий (для апаратного спілкування, до відома співробітників); дискурси, створені неполітикамп; «Політичні детективи»; і, нарешті, присвячені політиці тексти наукової комунікації.

Таким чином, основні галузі застосування дискурсивних досліджень в політичній лінгвістиці пов'язані з виявленням особливостей політичного мислення комунікантів за їх мовними й невербальними даними в політичному дискурсивному просторі. Лінгвісти стверджують, що за зразками усного та письмового дискурсу політиків можливі реконструкція і моніторинг стану суспільної свідомості й політичного клімату держави в певний момент її історії.

Для української політичної лінгвістики характерні такі риси сучасного мовознавства, як мультидисциплінарність (використання методологій різних наук), експансіонізм (тенденція до розширення галузі лінгвістичних розвідок), антропоцентризм (людина стає основною фігурою мовленнєвої діяльності), функціоналізм (студіювання мови у дії, в дискурсі, при реалізації своїх функцій) та експланаторність (прагнення не просто описати факти, але і дати їм пояснення).

Домінувальною та визначальною рисою української політичної культури є недовіра до влади та державних установ. Це виявилось з перших років незалежності Української держави і було при всіх президентах та урядах. На жаль, це стосується і відносин із законом. Значний юридичний нігілізм притаманний нашим політикам та громадянам.

Це пов'язано з двома факторами. Перша причина полягає в тому, що українська нація формувалася за відсутності власної держави, як частина інших держав. І це заклало основу української масової політичної свідомості розглядати державу та її інституції як чужу та ворожу силу. Друга причина – під час утворення власної держави вона не була «привласненою» громадянами, суспільством. Нова держава, її майно та ресурси були привласнені найбільш активними верствами політичної, адміністративної та економічної еліти суспільства. Ось чому нова українська держава так і не стала повністю своєю для переважної більшості простих українських громадян.

Критичне ставлення до зовнішніх інституцій сформувало і таку особливість політичної культури, як відмова від авторитарних форм влади, яка притаманна більшості українських громадян.

Згідно з дослідженням Центру Разумкова у вересні 2017 року, 56,3% українців вважали демократію найбільш бажаним типом для своєї країни. Негативне ставлення більшості громадян України до авторитаризму підтверджується також політичною практикою, зокрема двома революціями (у 2004 та 2013-2014 роках) [38].

Ще однією особливістю української політичної культури, яка склалася історично, є напіванархічна політична поведінка, політичних процесів загалом, низький рівень політичної дисципліни та політичної організації. Під час великих і масових політичних потрясінь (великих Майданів) рівень соціальної солідарності та політичної організації зростає.

Також масова політична свідомість в Україні характеризується амбівалентністю політичних цінностей та політичних установок, їх еkleктичною сумішшю. Переважна більшість українців не довіряють політичним партіям, але водночас вони голосують за конкретні політичні партії на виборах. Попри загальну недовіру до партій, багато українців, хоча зараз набагато менше, ніж раніше, мають відносно стабільні партійні уподобання. Громадяни не довіряють Верховній Раді, яку вони обирають. Більше того, вони починають недовіряти майже відразу після виборів.

Характерною рисою масової політичної свідомості українців є персоніфіковане сприйняття політики. На парламентських виборах більшість українців голосує не стільки за ідеології чи партійні програми, скільки за конкретного політичного лідера і відповідно за партію, яку він очолює. Єдиним винятком із цього правила була підтримка націоналістів та комуністів, де особистість лідера не була головним фактором прихильності. Персоніфіковане сприйняття політики серед виборців породжує персоналізовані політичні проекти та керівництво політичними лідерами.

У політичній поведінці українців переважає емоційне ставлення, а не раціональний вибір. Настрій переважає над інтересами. І це призводить до цікавого явища, яке можна назвати «емоційними гойдалками» української політики. Завищені (часто невинновдані) очікування, які виникають в результаті перемоги конкретних політиків на президентських виборах або після великих Майданів, швидко змінюються розчаруванням. Це, в свою чергу, призводить до постійних політичних коливань.

Для українського політичного дискурсу характерним є поповнення глосарію. Головними шляхами збагачення вокабуляріїв є вживання слів в образному значенні, утворення нових лексем і запозичення. Метафоризація також посідає чільне місце в політичних промовах України.

Вокабулярій політичного дискурсу України поповнився численними новотворами завдяки яскравості особистостей політичних лідерів. Прізвиська українських політиків – агресивні та іронічні.

Усім політичним діячам України властиво забарвлювати свої промови патріотичними настроями з метою об'єднати народ. Тема єдності нації, яку ми відносимо до загальнодержавних цінностей, є ключовою в їх переліку. Семантичне коло спільність – унітарність – цілісність – соборність замикається навколо головного репрезентанту єдності.

Для українців символом єдності завжди була родина. Тому українські лідери дуже часто звертаються до цієї лексеми, порівнюючи власний народ із однією великою сім'єю.

2.2. Аналіз промов президентів України

Мова є потужним інструментом спілкування, зокрема – в політичному дискурсі. Під час політичної промови лідер намагається висловити, заявити, здійснити, підкреслити думку чи мотивувати слухачів, використовуючи власну ідеологію та владу. Політичні особистості говорять у різних режимах

і тонах, вони оголошують про своє планування і прагнуть утримати всі аспекти під своїм контролем і зменшити тривогу людей.

Коли політики хочуть переконати цільову аудиторію, вони використовують різні мовні особливості та риторичні засоби, які відіграють життєво важливу роль у передачі повідомлення від оратора до слухача. Політична промова виконує багато функцій, оскільки має свої теми та критерії. Політичні виступи можна вивчати крізь призму культури та історії.

Для аналізу виступів українських президентів ми почнемо з розгляду інавгураційних промов. Інавгураційна промова належить до ритуальних жанрів політичної комунікації, вона виголошується новообраним президентом держави під час ритуалу інавгурації. На думку А. І. Шейгал, відсутність новизни в інавгураційній промові визначає перевагу факту промови над змістом, тому це «не просто мовленнєва дія, а й політична дія» [37, с. 247].

Виголошення інавгураційної промови разом з ритуалом інавгурації є обов'язковим етапом процедури інавгурації президента, тобто президент вступає на посаду лише після інавгурації. Інавгураційне мовлення як жанр ритуального політичного тексту створюється за чіткими правилами, в першу чергу регулюючи його структурно-композиційну структуру. Це стосується наявності в тексті відповідних семантичних блоків, їх чергування та поєднання, використання елементів кадру тощо.

А. Пілгун, аналізуючи вступні виступи американських президентів, зазначає, що текст вступної промови характеризується постійною композиційною структурою, що охоплює такі компоненти:

- присяга президента;
- обіцянка гідно виконувати свої обов'язки;
- звернення до історичного минулого та новизни ситуації;
- виклад принципів внутрішньої та зовнішньої політики;
- ідейне осмислення актуальних проблем;
- затвердження великого призначення Америки;

- звернення до Бога;
- оптимістичне закінчення виступу [26].

Інавгураційна промова як перша офіційна презентація нового президента виконує надзвичайно переконливі та ідеологічні функції на політичній арені країни.

В інавгураційних промовах українських президентів можна виділити обов'язкові та додаткові композиційні елементи. До обов'язкових насамперед належать рамкові (початкові та кінцеві) елементи, зокрема, етикетні формули привітання та прощання. Привітання в інавгураційній промові – це заклик до аудиторії, якою є весь український народ і присутні під час інавгурації, тому звернення до адресата вказує, до кого насправді звертається новообраний президент. А поєднання кількох адресатів в одній адресі вимагає певного ранжування – від найважливіших адресатів до менш значущих для мовця. Наприклад, П. Порошенко приймає лише одну загальну номінацію адресатів:

Дорогі співвітчизники, від Львова до Донецька, від Чернігова до Севастополя!

Унікаючи звернень на національній чи державній основі, в цьому випадку П. Порошенко об'єднується з адресатами як із спільною батьківщиною, наголошуючи на територіальному факторі: названі міста, які є маркерами крайніх територіальних кордонів України на Заході та Сході, на Півночі та Півдні.

Більшість українських президентів також не використовували номінації «українець» та «українці» під час свого інавгураційного виступу, звертаючись до присутніх загалом. Наприклад, виступ Л. Кучми у 1999 р. містить два звернення, але обидва схожі:

Шановні співвітчизники! Високоповажні зарубіжні гості!

Удруге Л. Кучма вживає таку саму структурну форму:

Дорогі співвітчизники! Шановне зібрання!

Ця форма привітання є досить узагальненою, тому вона охоплює всіх можливих адресатів.

Зеленський, наприклад, привітав тільки українців:

Дорогі українці!

Ми також розглядаємо вдячність політиків тим, хто голосував за них та привів їх на пост президента, як початковий обов'язковий елемент вступної промови.

Перш за все, це загальна вдячність людям, наприклад:

Дякую всім і кожному громадянину України, за кого б він не голосував. Моя перемога – це перемога усіх (В. Ющенко);

Складаю щиру подяку українському народові за активність і державницький підхід на виборах, за розуміння й підтримку діючого Президента (Л. Кучма);

Простягаю руку миру всім, хто подав голос за мене, і тим, хто не голосував. Всім, хто допоможе встановити мир, порядок і спокій в Україні. І всім, хто вірить у європейську майбутність України (П. Порошенко).

Завершальним структурним компонентом є форма прощального етикету. У всіх проаналізованих інавгураційних промовах є заклик до вищої божественної сили, що вказує не лише на релігійну впевненість президентів, а й на їх бачення України як християнської держави.

Хай Бог додає нам сил у цій святій справі! (Л. Кучма)

Мир нам! Нехай нас благословить Господь! (П. Порошенко)

Окрім незмінних звернень до Бога у всіх промовах заключна частина вступної промови містить узагальнюючу частину, концептуально виражає основну ідею промови, наприклад:

Я вірю в Україну, в її яскраву зорю, щасливу долю, в добробут і процвітання свого народу. І в ім'я цього буду працювати (Л. Кучма). Все, що задумано, шановні мої друзі і співвітчизники, збудеться! Вірте в Україну, любіть Україну, служіть Україні! (В. Ющенко).

І наостанок.

Дорогий народе!

Протягом свого життя я намагався робити все, щоб українці усміхалися. Це була моя місія. Тепер я робитиму все, щоб українці принаймні більше не плакали (В. Зеленський).

Структура основного тексту промови визначається прагматичним ставленням до презентації програмних положень нового Президента. Незважаючи на це, обов'язковими компонентами основного тексту виступу є:

- 1) визначення поточної політичної ситуації та схвалення вибору народу,
- 2) опис політичних та економічних умов, за яких президент вступає на посаду;
- 3) програма майбутніх дій нового президента.

Ці компоненти, як правило, розташовані в заданому хронологічному порядку.

Інавгураційна промова президента Петра Порошенка, в якій він сказав, що єдність і мир є його головними пріоритетами для України, має також велику кількість культурних і політичних особливостей. У якийсь момент він безпосередньо звернувся до послів ЄС, що знаходилися в аудиторії, і описав свій ентузіазм з приводу підписання Україною економічної угоди з союзом:

Моя ручка – вже в руках, і як тільки ЄС ухвалить відповідне рішення, підпис українського Президента миттєво з'явиться під цим доленосним документом.

Ми не маємо права зволікати із підписанням економічної частини угоди.

Те ж саме стосується і якнайшвидшого запровадження безвізового режиму для України з ЄС. Ми завершили перший етап і дуже швидко зможемо завершити другий, щоб вже з січня 2015 року українці мали можливість подорожувати без віз.

Також багато уваги приділялося проблемам анексії Криму, війни на Донбасі і підтримки армії, що було актуальним для українського народу:

Знаю: мир – найголовніше, чого прагне сьогодні український народ.

*Хто шкодує коштів годувати свої збройні сили, той годує чужу армію.
А наша армія повинна стати справжньою елітою українства.*

Росія окупувала Крим, який був, є і буде українським.

Звертаючись до народу Донбасу, П. Порошенко перейшов на російську мову, щоб показати їм, що мовна проблема буде вирішена й наголосити, що Україна не покине ці території і буде боротися за них до кінця:

Дорогие наши братья и сестры, сограждане!

Многие из вас уже успели ощутить на себе «прелести» правления террористов.

Они, помимо мародерства и издевательства над мирными гражданами, привели и без того кризисную экономику региона на грань полной катастрофы.

Но мы ни при каких обстоятельствах не оставим вас в беде.

Отже, інавгураційна промова повинна мати чітко визначену структуру, що поєднує структурні компоненти та основний текст. Компоненти промови мають яскраво виражений ритуальний характер і виконують етикетну функцію. Перш за все, вони зосереджені на вираженні семантики інтеграції президента з народом, представлені як на лексичному, так і на граматичному рівнях. Основний текст складається з трьох частин, різних за функціональними установками та семантикою – вдячність людям та схвалення їх вибору; характеристики поточної політичної ситуації та програмні положення новообраного президента. Концептуальним центром виступу є третя частина основного тексту, вона містить висловлення програмних положень та основний програмний принцип президента.

Президент П. Порошенко виступав з промовами як в Україні, так і за її межами. Президент висловлює послідовне послання вдома та за кордоном. Завдяки акцентуванню уваги на діалозі в демократичному політичному дискурсі можна замінити ефект опозиції, властивий недемократичним режимам, ефектом моделювання, коли учасники політичного процесу можуть розмірковувати та обговорювати різні політичні сценарії. Тут керівники

використовують невимушену промову, щоб усі політичні послання були зрозумілими для адресата. Акцент робиться на символічних словах, які є загальними для всіх громадян і не відрізняються залежно від походження, раси чи релігії людини.

У промовах П. Порошенко акцентує на таких символах:

Ми захищаємо наш суверенітет, нашу територіальну цілісність і незалежність. Ми сьогодні впевнені – на східних рубежах нашої держави ми захищаємо європейську безпеку, захищаємо свободу і демократію [41].

Часто словами-символами у виступах П. Порошенка стають «демократія», «Європа», «мир», «суверенітет», «єдність», «реформи».

Президент Порошенко надає перевагу стратегіям примирення солідарності та дотримання нормативно-правових актів. Простота викладу та художні повороти характерні для його виступів. Наприклад:

Від диктатури ми перейшли до парламентсько-президентської демократії. Ми підписали, ратифікували і вже нарешті почали виконувати Угоду про асоціацію з Євросоюзом. Ви думаєте, це сталося автоматично?... Полчища ходоків стукали до мене в двері із пропозицією залишити все, як було... Але я зайняв тверду позицію і розпустив Парламент. І чесні, прозорі, демократичні вибори оновили Раду більше, ніж на половину. Це і є та сама свіжа кров, яка має оздоровити весь наш політичний організм» [42].

У цих реченнях є і риторичне запитання, й алегорія, і метафора («свіжа кров» про нові обличчя в парламенті).

Довгий час надзвичайно важливим питанням для суспільної свідомості в Україні була кваліфікація та назва російської агресії як самої війни. Позначення «АТО» у публічному вимірі часто не відображало суть конфлікту між державами та роль Російської Федерації як нападника. На рівні медійного (та нових медіа) дискурсу часто вживався термін «неоголошена війна», «гібридна війна».

І лише 30 квітня 2018 року антитерористична операція (АТО) на Донбасі перетворилася на операцію об'єднаних сил. Україна нарешті

юридично визнала, що на сході країни вона має справу не з терористами, а з представниками окупаційних адміністрацій, якими є так звані «ЛНР» і «ДНР». Окупантом, тепер офіційно, визнана Росія.

На 54-тій Мюнхенській конференції з безпеки Порошенко, використовуючи перебільшення, намагався прив'язати події в Україні до світового контексту:

Сьогодні нам не залишається нічого іншого як визнати, що гібридна війна, яку веде Росія, поступово перетворюється у повномасштабну Світову Гібридну Війну[43]; Власне, Україна є щитом і мечем Європи; Сьогодні Україна – це головне поле битви за європейський порядок та архітектуру безпеки [43]; Хто наважиться не погодитися з Кремлем, ризикує своєю свободою і навіть життям [43]. Ми належимо до іншої цивілізації, де цінують людське життя. І я як президент ціную життя кожного українця. І точно, як в Росії, ми не будемо приносити це в жертву імперським амбіціям [43].

Український президент спробував переконати аудиторію в тому, що об'єднати ряди перед обличчям російської загрози – це найкраще, що європейці можуть зробити за даних обставин.

Таким чином, президенти України у своїх промовах застосовують мовні засоби впливу, на міжнародній арені привертають увагу до проблем країни. Перш за все, вони зосереджені на вираженні семантики інтеграції президента з народом, представленій як на лексичному, так і на граматичному рівнях.

Висновки до розділу 2

У політичному дискурсі присутня як екстралінгвістична інформація (картина світу), так і знакова інформація (картина світу, представлена через знак, номінацію).

Президенти України у своїх промовах застосовують мовні засоби впливу на аудиторію: апелюють до системи цінностей електорату, на міжнародній арені привертають увагу до проблем країни.

Усім політичним діячам України властиво забарвлювати свої промови патріотичними настроями з метою об'єднати народ. Тема єдності нації, яку ми відносимо до загальнодержавних цінностей, є ключовою в їх переліку. Семантичне коло «спільність» – «унітарність» – «цілісність» – «соборність» замикається навколо головного концепту – «єдність».

Для українців символом єдності завжди була родина. Тому українські лідери часто звертаються до цієї лексеми, порівнюючи власний народ із однією великою сім'єю.

Інавгураційна промова має чітко визначену структуру, що поєднує структурні компоненти та основний текст. Компоненти промови мають яскраво виражений ритуальний характер, виконують етикетну функцію й зосереджені на вираженні семантики інтеграції президента з народом, представленій як на лексичному, так і на граматичному рівнях.

Основний текст промови складається з трьох частин, різних за функціональними установками та семантикою: вдячність людям та схвалення їх вибору; характеристики поточної політичної ситуації та програмні положення новообраного президента. Концептуальним центром виступу є третя частина основного тексту, вона містить висловлення програмних положень та основний програмний принцип президента.

Вокабулярій політичного дискурсу України поповнився численними новотворами завдяки яскравості особистостей політичних лідерів. Прізвиська українських політиків – агресивні та іронічні.

РОЗДІЛ 3

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ ТА АМЕРИКАНСЬКИХ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ПРОМОВ

3.1. Лексико-семантичні й словотвірні характеристики політичного дискурсу США та України

Однією з важливих складових передвиборчої стратегії та функцій мовного повідомлення є виразність. Важливу роль у стилі мови політичних виступів відіграють емоційні висловлювання, що полягають у здійсненні соціальної оцінки предметів, явищ і понять. І. Арнольд називає виразність такою властивістю тексту, яка передає зміст із підвищеною інтенсивністю та формує емоційне чи логічне посилення, яке може бути експресивним або невиразним [35, с. 112].

До категорії виразності належать:

- інтенсивність вираження знака,
- оцінка,
- емоційність,
- стилістичне маркування,
- асоціативна довідкова інформація,
- образно-мотивована основа імен.

Домінують стилістичною характеристикою ораторських виступів усіх жанрових різновидів є виразність, яка визначається діями адресата, який прагне впливати на емоційну, вольову та інтелектуальну сфери адресата і використовує для цього всі різноманітні засоби впливу. Засоби та методи вираження тексту включають як відкритий вплив, так і широке використання тактики непрямої мови.

Емоційність та виразність найкраще реалізуються на лексичному мовному рівні. Емоційна виразність у текстах політиків досягається використанням синонімів, антонімів, лексики, що має оціночне значення. За

допомогою емоційно-оцінної лексики адресант реалізує комунікативну стратегію вираження негативного чи позитивного ставлення до зображувального та стратегію позитивного самопрезентації та негативного подання інших адресатом.

Залежно від формальної структури виразні засоби традиційно поділяють на фонетичні, лексичні, словотвірні, морфологічні та синтаксичні. Інструменти для побудови слова включають, насамперед, словотворення, включаючи широкий спектр симпатичних та демотивуючих афіксів. Морфологічні виражальні засоби охоплюють шар слів з різною частковою мовною приналежністю (характерні вигуки, підсилювальні частки, допоміжні дієслова, займенники), специфічні для яких, крім свого предметно-логічного значення, є ще й оціночним компонентом.

Політичний дискурс відображає всі соціальні та політичні зміни, які є чинниками формування нового сприйняття, яке передається насамперед через неологізми. Концептуальні ряди політичного дискурсу взаємодіють між собою, відтворюючи тим самим багатоспектрову гаму концептуального світогляду.

Розуміючи неологію як лексичне оновлення національної мови шляхом запозичення нових утворень та нових значень, слід зазначити важливість цього процесу для феномену політичного дискурсу, оскільки свідомість носія мови формується за допомогою мови. Тому, змінюючи лексичну систему, звичайний політик реконструює когнітивне поле реципієнта, маніпулює його свідомістю і, отже, керує своїми політичними діями.

Однією з важливих особливостей політичних неологізмів є їх еволюційний характер. Оскільки цей тип неологізму є політично детермінованим, він не лише називає, а й оцінює поняття чи явище, властиві семантиці іменування [7].

Політичні неологізми – це не лише спосіб оновити словниковий запас; вони виділяють пріоритетні сфери, дозволяючи орієнтуватися в політичному просторі. Мова – це інструмент, що використовується для впливу на

обізнаність громадськості та спонукання мас до дії. Мова дає політику можливість досягти цілей, якщо їх правильно назвати. У сучасному інформаційному світі, що змінюється, вербалізація необхідна, оскільки людська свідомість краще сприймає те, що називається.

Розвиток мови значною мірою зумовлений розвитком її словотворчої системи, появою нових формотворчих моделей слів, існуючих моделей, їх продуктивності та інших факторів збільшення або зменшення. Цей термін означає виведення правил створення мовних одиниць за певними моделями та схемами, способами та засобами створення нової системи слів.

Створення нових слів у мові є відображенням потреб суспільства з точки зору нових концепцій, що постійно виникають внаслідок технічних, культурних, соціальних та політичних змін. Формування слів – це дуже важливий процес, оскільки він орієнтований на спілкування та передачу існуючих знань про світ. Більшість неологізмів – це похідні, тобто похідні від слів, утворені на основі існуючих. Абсолютно нові слова трапляються вкрай рідко.

При аналізі лексичних одиниць-неологізмів у передвиборчих промовах були виділені такі моделі словотворення:

Афіксація. Цей метод насправді переважає у формуванні неологізмів. Оригінальне слово характеризується роздробленістю та наявністю внутрішньої предикації.

В англійській мові поширені такі суфікси:

- *ism*: *Obamunism, Bushism, Americentrism, Eurocentrism, Afrocentrism, endism, declinism*;
- *philia*: *Obamaphilia, Baracaphilia, Palinphilia*;
- *mania*: *Obamamania, Palinmania*;
- *phobia*: *Obamaphobia, Baracknophobia, Palinphobia*;
- *er*: *birther, deather, thruther*.
- *ness*: *presidentialness*.

Можна знайти такі префікси:

- *pre-: precrimination (pre- + recrimination), prebituary (pre- + obituary);*
- *non-: nontrovery;*
- *re-: rescandal; under-: underdecided,*
- *un-: unconcession,*
- *over-: overvoting.*

Афіксована модель також дуже поширена в українській мові. Тут ви можете знайти такі префікси:

- *анти-: антинатовщина, антимайдан.*

Такі суфікси утворюють такі політичні неологізми:

- *ізм: кравчукізи, кучмізм;*
- *ал: регіонал;*
- *івець: беркутівець, ющенківець, бютівець;*
- *іст: кучміст.*

Префіксально-суфіксальний спосіб, наприклад, неологізм «зросійщення» був створений за допомогою префікса з- та суфікса -енн.

Іншим досить поширеним явищем у контексті словотворення є злиття, особливо англійською мовою. Значення неологізмів, створених злиттям, дуже легко встановити, оскільки всі його компоненти мотивовані, зрозумілі.

Такі англійські політичні неологізми були створені шляхом злиття, як:

- *Obamacon (Obama + conservative),*
- *infoganda (information + propaganda),*
- *democratatorship (democracy + dictatorship),*
- *politainer (politician + entertainer),*
- *pollutician (pollution + politician),*
- *manufactroversy (manufactured + controversy),*

- *Minnewisowa* (*The United States geographical area consisting of the states Minnesota, Wisconsin and Iowa, particularly as a political entity*),
- *municide* (*municipal + suicide*),
- *Eurogeddon* (*Europe + Armageddon*),
- *genopolitics* (*genetics + politics*),
- *Grexit* (*Greece or Greek + exit*),
- *AfPak* (*Afghanistan + Pakistan*),
- *shampaign* (*sham + campaign*),
- *theocon* (*theological + conservative*),
- *cocpocracy* (*corporate + bureaucracy*),
- *radiclib* (*radical + liberal*),
- *republocrat* (*republican + democrat*),
- *businesscrat* (*business + democrat*),
- *fiscalamity* (*fiscal + calamity*),
- *democrazy* (*democracy + crazy*).

В українській мові виявлені такі неологізми, що утворилися шляхом злиття:

- *кучмономіка* (*Кучма + економіка*),
- *нардеп* (*народний депутат*),
- *Євроінтеграція* (*Європейська інтеграція*).

В англійській мові існують двокомпонентні та однокомпонентні політичні неологізми, що формуються шляхом складання. Двокомпонентні неологізми:

- *hyper-power*,
- *Obamacare*,
- *soccer mom*,
- *hockey dad*,
- *nanosocialism*,

- *monetary hegemony,*
- *remix culture,*
- *permission culture,*
- *world opinion,*
- *blue-hot.*

Серед двокомпонентних прикладів знайдені такі приклади:

- *Checkbook diplomacy,*
- *Homeland security,*
- *Flypaper theory,*
- *flat-tax ethics,*
- *office-park dad.*

В українській мові складання є також дуже актуальним способом створення політичних неологізмів. Виявлено такі неологізми:

- *кучменізм,*
- *кнопкодав,*
- *кулювлоб,*
- *автомайдан.*

Абревіатура як спосіб словотворення відображає тенденцію до раціоналізації мов, забезпечуючи мовні економічні зусилля. Абревіатура є поширеним методом деривації в українській та англійській мовах.

Серед скорочень в англійській мові ми виявили такі:

- *RINO (Republican In Name Only),*
- *DINO (Democrat In Name Only).*

В українській мові ми знайшли такі приклади:

- *АТО (антитерористична операція),*
- *ЄС (Європейський Союз),*
- *ОДА (обласна державна адміністрація),*

- ГПУ (Генеральна прокуратура України),
- МВФ (Міжнародний валютний фонд).
- Семантичні неологізми – один із найпоширеніших способів створення політичних неологізмів.

В англomовному дискурсі було виявлено такі приклади семантичних неологізмів:

- *kidnap* (start up constituencies so that the area where they support a certain political candidate, become a part of an area where they support a political candidate from the same party, in order that they compete against each other),
- *pizza parliament* (parliament, which consists of many parties, each of which has a relatively small number of seats. None of these parties do not have the majority of seats in parliament),
- *purple state* (the state, which supports both the Democrats and the Republicans),
- *red state* (the state in which the majority of people support the Republicans),
- *blue state* (the state in which most people support the Democrats),
- *outposts of tyranny* (countries which adhere to the totalitarian regimes),
- *Old Europe* (a term used by the US government to designate countries that did not support the invasion of Iraq in 2003),
- *zombie lie* (false statement that is repeated constantly, regardless of how often it has been refuted),
- *vampire state* (the country from which a dictator or ruling elites pump money and resources).

В українському політичному дискурсі семантичними неологізмами політичного характеру є такі:

- *синьо-білі* (ті, хто підтримує політичні символи "Партії регіонів" сині та білі кольори),
- *помаранчеві* (прихильники партії «Наша Україна», символами якої є помаранчевий колір),
- *помаранчева революція* (кампанія протестів, мітингів та актів громадянської непокори, організована та проведена прихильниками Віктора Ющенка),
- *газова принцеса* (неологізм, пов'язаний з Юлією Тимошенко у зв'язку з її участю у вирішенні газового конфлікту з Росією у 2009 році),
- *небесна сотня* (колективне ім'я вбитих протестуючих в Україні в грудні 2013 року та лютому 2014 року),
- *тітушки* (колективне ім'я найманців, що використовуються українською владою для відбиття фізичної сили та перешкоджання активістам опозиції під час «Євромайдану»),
- *диктаторські закони або драконівські закони* (пакет законів, прийнятих Верховною Радою України 16 січня 2014 року, спрямованих на криміналізацію опозиції та громадянського суспільства),
- *зелені чоловічки або ввічливі люди* (спільна назва російських військових, причетних до вторгнення в Україну в 2014 році),
- *чорний четвер* (16 січня 2014 року, коли Верховна Рада України прийняла низку так званих «законів про диктатуру»),
- *революція гідності або Майдан* (протести в Україні, спрямовані проти корупції, свавілля правоохоронних органів та підтримки європейського вектору зовнішньої політики).

У сучасному політичному дискурсі часто вживаним є прийом плавної зміни смислового значення виразу, який реалізується за допомогою застосування евфемізмів і пейоративних виразів. Внутрішньомовною причиною появи й існування евфемізмів і дисфемізмів є надання переваги

використанню експресивно-виразних одиниць замість нейтральних, які можуть повніше й точніше відбити ставлення мовця до висловлюваного.

Новим явищем у політичному дискурсі є так звана політична коректність. Її поява пов'язана передусім із демократичними змінами глобального масштабу, які вимагають уникати висловлювань, які могли б образити або роздратувати людину, задіяну в політичній комунікації. Або ж евфемізми як «пом'якшені» мовні вирази вживаються політиками, представниками влади, які вперто не бажають називати речі своїми іменами.

Яскравим прикладом є термін «АТО – *антитерористична операція*» замість слова «війна». Крім евфемізмів, у політичних текстах також уживаються дисфемізми або пейоративні вирази для позначення поняття, яке містить негативну оцінку явища. Це стосується насамперед мовлення російських каналів, які інтерпретують явища української дійсності й маніпулюють свідомістю аудиторії за допомогою мовних виразів: патріотизм як фашизм, націоналістичний як шовіністичний, АТО – «карательная операция», терористи – «ополченцы», Майдан – «государственный переворот», військова підтримка Росії терористів – «гражданская война в Украине» тощо.

Неологізмом «укроп» (укр. кріп) у російських і проросійських ЗМІ мали на меті принизити, образити українського воїна-захисника держави та її кордонів. Однак відбулася ще одна мовна метаморфоза: термін під варіантом розшифрування «український опір» набув широкої популярності й позитивного змісту в українському сегменті Інтернет, тобто в українському мовному просторі евфемінізувався.

У виступах політиків, особливо в передвиборчий період 2014 року, досить часто вживався прийом розмивання смислового значення виразу для створення переконливості ідеологічного тексту. Він реалізується за допомогою застосування «лозунгових слів» і «пустих формул», що являють собою ідеологічно, соціально чи політично значимі тексти, оформлені як

короткі оцінні вирази, метою яких є зміна поведінки чи цінностей адресата. «Лозунгові слова» мають такі характеристики:

- 1) відсутність чіткого смислового значення;
- 2) позитивна ціннісна забарвленість;
- 3) вплив на почуттєву сферу людини.

На лексичному рівні мовний вплив відбувається за допомогою таких особливостей:

1. Деякі політики апелюють до свого основного (професійного) роду занять (лікар, військовий) і відповідно до цього будується текст програми. Наприклад, у передвиборчій програмі О. Богомолець текст нагадує клятву Гіппократа

«я клянуся чесно і віддано служити народу України, берегти його цінності, дбати про його захист і добробут, справедливість, соціальну відповідальність, гідність і єдність держави – нової держави – без корупції, зловживань і брехні».

2. Показовою та впливовою складовою є обов'язкова наявність ідеологем (сміслова одиниця ідеології, що запам'ятовується і створює ілюзію розуміння у об'єкту маніпуляції) *час (час будувати нову країну (М. Маломуж), час встановити справедливість (Ю. Тимошенко)), жити (жити по-новому, жити вільно (П. Прошенко)), сила (Україна – сила Європи, сила зброї, сила господаря (О. Тягнибок)),*

3. Оскільки головною метою передвиборчих програм є переконання, то цілком закономірним є використання категоричних суджень:

Я радикально зміню, я докорінно зміню (О. Ляшко).

4. Переважна більшість текстів наповнена типовим для політичної мови прийомом – гаслами. Політичні гасла, дозволяють коротко та лаконічно сформулювати ціль і завдання державної політики, а також стимулювати громадян до виконання цих завдань. Наприклад,

Сильна економіка – успішна країна (В. Коновалюк),

Держава для людей (О. Ляшко),

Крим — це Україна (Ю. Тимошенко),

Україна – сила Європи (О. Тягнибок).

Метафори, покладені в основу багатьох аргументів передвиборчої компанії Обама, базуються на загальноприйнятих ліберальних поглядах на сім'ю:

“America will be there for you just as you have been there for America.”

Тут Америка зображується людиною, яка має мораль, що базується на ідеях справедливості, справедливою людиною.

“Because America’s commitment to its servicemen and women...”

Згідно з цією метафорою, Америка може брати на себе зобов'язання так само, як член родини може брати на себе зобов'язання перед іншими членами сім'ї.

Солдати носять форму, і Обама посилається на американських солдатів, використовуючи форму як метонімію.

But we know that the sacred trust cannot expire when the uniform comes off.

Це яскрава метонімія для цієї аудиторії, оскільки форма є символом їхньої ідентичності. Це апелює до їхньої Я-концепції, яка в основному діє на несвідомому рівні у свідомості. Люди з досвіду знають, як із ними поводитися, коли вони носять форму на відміну від цивільних. Багато військових ветеранів були свідками труднощів і тривоги повернення до цивільного життя після закордонних місій не лише через фізичні травми, але й через психологічні симптоми після стресу.

Обама пропонує інший підхід до ситуації (війни) в Іраку, використовуючи займенник від першої особи однини Я.

That's why earlier this month, I laid out a comprehensive counter-terrorism strategy.

Наслідком є те, що Обама готовий взяти на себе особисту відповідальність за свою військову стратегію. Однак він посилається на джерела на підтвердження своїх аргументів:

I will act with proper regard for the costs and consequences of action, based on the advice of military commanders...

У промові Обама часто вживається займенник першої особи однини *Я* та присвійний займенник *мій*. Вибір займенників збільшує особисту відповідальність, як було сказано раніше. Згодом представлена політика здається його особистими поглядами, а також поглядами нації.

Протягом усієї промови повторюється, що кампанія Обама є священною довірою. Це повідомлення явно пропонується у наступній цитаті, де доповідач використовує списки з трьох частин, щоб викласти приклади проблем з усього світу:

Killing fields in Rwanda, Congo and Darfur have offended our common humanity and set back the world's sense of collective security. Weak and failing states from Africa to central Asia to the Pacific.

Rim are incubators of resentment and anarchy that can endanger those countries and ours. An assertive Russia and a rising China remind us - through words and deeds - that the primacy of our power does not mean our power will go unchallenged.

Таким чином, в своїх передвиборчих промовах українські та американські політики використовують неологізми, метафори, метонімії, евфемізми, «лозунгові слова».

3.2. Синтаксичні й мовно-стилістичні особливості сучасного політичного дискурсу США та України

На синтаксичному рівні вплив на суб'єкта досягається за рахунок використання тире, питальних та окличних речень. Тире сприяє вираженню причинно-наслідкових зв'язків та результату дій. В основному виражається у гаслоподібних заголовках:

Сильна економіка – успішна країна (В. Коновалюк),

Людина праці – головне багатство країни (С. Добкін),

Чесні суди – справедливе покарання (Ю. Тимошенко).

Питальні речення спонукають виборця до роздумів:

Як нам зберегти країну? (С. Тігіпко),

Держава Україна може і має стати «Швейцарією Східної Європи»...

Що це означає? (В. Рабінович).

Окличні речення виступають декларативами

Свобода! Справедливість! Добробут! (Д. Ярош),

Роби українське, купуй українське, захищай українське, – бо це твоє! (В. Коновалюк),

Жити по-новому! (П. Прошенко).

Також, ми проаналізували промови українських та американських політиків щодо використання гумору.

Оскільки гумор є результатом вивільнення енергії, оратори часто використовують *жарт* на початку повідомлення, щоб зменшити напругу серед аудиторії з перших хвилин виступу. Принцип задоволення не популярний серед українських політиків. Отже, В. Ющенко дуже рідко використовував гумор для покращення відносин з аудиторією під час виборчої кампанії 2004 року:

Мене тут попросили представити деяких панів, бо якщо я їх не представляю, то мене знімуть з трибуни.

З іншого боку, для Обама принцип жарту є чи не найуспішнішим засобом впливу. Під час однієї з офіційних зустрічей через несправність телевізійного суфлера його змусили кілька разів розпочати свою промову, але він зробив це з самоіронією. Фраза *to speak off the cuff* (*говорити з бухти-барахти*), жарт стосовно десятого дня святкування перших ста днів президентства (*10-day anniversary of my first 100 days*) відіграли важливу роль в об'єднанні мовця з аудиторією.

Американський президент використовував іронію як відповідь на критику своїх опонентів, тим самим мінімізуючи ефект неправильних тверджень з їх боку. Оскільки Мішель Обама часто порушувала етикет

своїми сукнями без рукавів, критика ЗМІ не уникла цього факту. З метою роззброєння засобів масової інформації президент Барак Обама чітко дав зрозуміти іронічним повідомленням, що перша леді має унікальне право порушувати загально встановлені правила:

No matter which party you belong to we can all agree that Michelle has the right to bare arms". To have the right to bare arms

Дослівно означає «мати право оголити руки». Проте президент США натякнув на образне значення цього вислову – «мати право на володіння зброєю». Адже вже певний час тривають суперечки двох ключових партій Сполучених Штатів Америки стосовно цієї проблеми.

Принцип абсурду полягає в тому, що аудиторія сміється з того, що вона вважає незвичним і непередбачуваним. Таким чином, Б. Обама не уникає можливості критикувати діяльність свого попередника, яку він трактує як спадщину численних проблем.

I knew I had to come – just one more problem that I've inherited from George W. Bush.

Він вражає метафоричністю мовлення, характеризуючи ситуацію в країні як «безлад» (*mess*), а своє першочергове завдання – як «прибирання» (*mopping*). Політик закликає всіх не стояти осторонь, а допомогти «прибирати» (*clean up*).

Щодо особливостей гумору Віктора Ющенка, то у 70 % випадків він використовує усталені словосполучення з негативною конотацією, щоб натякнути на недосвідченість, брак життєвих випробувань опозиційного кандидата:

Я хотів би сказати, мій шановний опоненте! Ви ще не бачили смаленого вовка у своєму уряді.

Алюзія посідає чільне місце в його промовах. Анекдот як натяк на бездіяльність чинного керівництва держави Віктор Ющенко використав у своєму заключному слові під час дебатів 2004 року. Він сказав, що *сліпий командир* та *штурман* – це тогочасна влада, яка погано керує державою, а

Україну порівняв з літаком, що ось-ось *вріжеться* в бетонну стіну. В. Ющенко стверджує, що лише український народ спроможний змінити *сліпих командирів*. Не називаючи імен, лише використавши алюзію, мовець упевнений, що глядачі зрозуміли його «прозорий» натяк. Віктор Ющенко полюбляє довгі інформаційно складні «спічі», які завершуються єдино правильним, на його думку, спонуканням і заохоченням до дії (*Давайте не чекати, коли ми вріжемося в цю стіну. Давайте міняти «сліпих» командирів*).

Принцип переваги демонструє впевненість мовця у своїй «вищості» над опонентом, що проявляється у влучному використанні ним гумору. Згідно з теорією переваги, гумор виникає як наслідок відчуття власного тріумфу. Саме так Барак Обама створив алюзію власної всемогутності, перефразовавши біблійне висловлення на гумористичний лад:

Finally, I believe that my next hundred days will be so successful I will be able to complete them in 72 days. And on the 73rd day, I will rest.

Президент США іронічно зазначає серед своїх негативних і позитивних якостей лише чесноти:

If I had to name my greatest strength, I guess it would be my humility. Greatest weakness, it's possible that I'm a little too awesome.

Підсилюючий мовний маркер *too* натякає на надмірний позитивізм глави держави (*humility* – скромність, *awesome* – надзвичайний).

Барак Обама часто натякав на свою схожість із суперменом у власних жартах:

I was born on Krypton and sent here by my father Jorel to save the planet Earth.

Повчальна манера, властива Віктору Ющенкові у веденні полеміки під час передвиборчої кампанії 2004 року, сприяла його ототожненню з образом рятівника-визволителя. Він також використовував релігійне привітання “*Слава Ісусу Христу!*” для подальшого закріплення цієї ідеї серед потенційного електорату. Важливо, що В. Ющенку майже невласлива

самоіронія. Він належить до політиків, гумор яких є джерелом інформації, а не формою власного самоутвердження в очах громадян.

Гендерна «маркованість» притаманна як американському, так і українському політичному дискурсу. Мова жінок часто виразна, емоційна, не завжди послідовна. Жінки частіше вдаються до зменшувальних суфіксів, використовують ласкаві номінації, метонімію, метафори, натяки у своїй промові, приймають вступні слова та вибачаються, на відміну від чоловіків. Велика кількість зменшувальних суфіксів у лексемах свідчить про прагнення жінок-політиків бути ближче до аудиторії.

Ю. Тимошенко: “...в будь-якому містечку, в цих маленьких музичних історіях”, С. Rice: “George W. Bush would have liked Granddaddy Rice”.

Американським жінкам-політикам також властива “надтолерантність”, що інколи межує з почуттям меншовартості. Наприклад, держсекретар США Г. Клінтон використовує конструкції *If I can, I'm humbled* у своїх промовах:

H. Clinton: “So let me, if I can, just emphasize a few points”, “I am honored and humbled to call President Mandela my friend”.

Для М. Олбрайт характерним було вживання евфемізмів з метою «пом'якшити» суть висловленого:

And watching the Yugoslav people toss Milosevic out on his ear” (*toss out of one's ear* – силоміць примусити когось залишити посаду).

Проте лексична наповненість промов представниць сучасного політикуму все частіше нагадує комунікативну модель «чоловічого» спілкування. Українська політика ХХІ століття є експресивною. Однією з найагресивніших українських жінок-політиків є Інна Богословська (*Сделаю все, чтобы не наступило “тимошенничество”*). Політик навіть створює російський термін *тимошенничество*, який недвозначно натякає на обманні дії экс-прем'єр-міністра України (*мошенничество* – з рос. мови *грабування чужого майна*).

Сара Пейлін, губернатор Аляски, дивувала гумористично забарвленою риторикою:

What's the difference between a pitbull and a hockey mom? Lipstick (hockey mom – прізвисько С. Пейлін).

Жінку-політика критикував демократ Б. Обама: *"You can put lipstick on a pig. It's still a pig"*. Цими словами він показав своє скептичне ставлення до сумнівного місця та досягнень губернатора Аляски в американській політиці.

Уже після перемоги Б. Обама в президентській кампанії у лютому 2010 року Сара Пейлін знайшла можливість пожартувати з нього. Під час виступу на "Tea Party convention" вона запитала в аудиторії: *"How's that hopey-changey stuff workin' out for ya?"*. *Hope* та *change* були ключовими вербальними репрезентантами у передвиборчій кампанії чинного глави держави. Насміхання С. Пейлін з розмовної манери свого опонента висловлюватися демонструє невизначена форма *hopey-changey*, що натякає на його пустослів'я. Використання розмовного *ya* замість *you*, упущення закінчення -g у *workin'* мають на меті продемонструвати нехарактерний для президента тип спілкування. Окрім цього, вона трактує мовлення Б. Обама як демагогію (*the roar of the crowd, the stadium lights go out, Greek columns*).

Г. Клінтон теж висміювала «красномовство» тоді ще свого опонента Б. Обама й критикувала його за надання буденним висловленням глобального значення

The sky will open, the light will come down, celestial choirs will be singing.

Юлія Тимошенко насміхалася зі своїх колег-чоловіків та їхньої фортуни чи радше її відсутності:

Два «везучі» політики прийшли на вирішальний матч і передали свою фартову ауру цілій українській збірній.

У свою чергу, В. Ющенко іронізував з приводу дій Ю. Тимошенко:

Чи виграємо ми, – не вона, біла з косою, я маю на увазі смерть, – а виграє українська нація, виграє український люд, виграє наша ідея". Біла з косою – словосполучення, якщо не взяте у конкретному контексті, означає «смерть». Проте в українській політиці коса та світлий колір волосся стали

невід'ємною частиною іміджу Прем'єр-міністра. Тому й не дивно, що реакція залу була неоднозначною.

Особливий гумор властивий экс-держсекретарю Сполучених Штатів Америки М. Олбрайт. У своїй прощальній промові з приводу завершення державної служби жінка-політик стверджувала, що змушена буде відновлювати навички керування автомобілем та планування власного дня:

I will have to relearn how to drive, place phone calls and plan my own day.

Вона іронізувала, що була визнана однією з двадцяти п'яти найбільш інтригуючих осіб, поряд із клонованою вівцею (*A magazine honored me as one of the world's 25 most intriguing people – alongside a cloned sheep*). Сміялася М. Олбрайт і з приводу власної “досвідченості” (*I am more mature*), оскільки, на відміну від своїх попередників, вона розуміла, що має попереду ще чотири тисячі двісті п'ятдесят дві хвилини:

Some officials hate to leave, but I am more mature than that. Besides, I still have 4,252 minutes to go.

Цікавою завдяки алюзії є фраза Ірини Фаріон. Звернувшись до опонента у дебатах Олеся Бузини, вона сказала:

Я вже поставила два запитання. Більше ніяких запитань ставити об'єктові не буду”.

Об'єкт – це «щось, що існує в реальному житті, та щось, що можна досягнути оком». У такий спосіб І. Фаріон продемонструвала своє ставлення до опонента.

Г. Клінтон якось заявила, що Сполучені Штати Америки зможуть співпрацювати і з Україною, і з Росією (*walk and chew gum*). Жінка-політик, що часто протиставлялась своєму чоловікові, сорок другому президенту США Біллу Клінтону, змушена реагувати на підступні запитання дотепними відповідями:

In my White House, we will know who wears the pantsuits.

The pantsuits – жіночий брючний костюм, що, як правило, присутній в гардеробі ділових жінок. Таким чином, Гіллари Клінтон недвозначно дала

зрозуміти, що в її Білому домі (*my White House*) буде відомо, хто носитиме жіночий брючний костюм.

Найпопулярнішим у середовищі політикуму двох держав є використання принципу абсурду, іронічної вербальної агресії політичних опонентів. Принцип жарту, налаштування аудиторії на позитивне сприйняття політичного повідомлення, – популярний прийом мовців Сполучених Штатів Америки, передусім, Б. Обами.

Висновки до розділу 3

Важливими ознаками політичного дискурсу є виразність і впливовість, які забезпечуються мовними засобами лексичного, морфологічного, синтаксичного рівнів, а також за допомогою невербальних засобів (зокрема – паралінгвістичних і екстралінгвістичних). Важливу роль у контексті політичних виступів відіграють емоційні висловлювання, що полягають у здійсненні соціальної оцінки предметів, явищ і понять.

На лексичному рівні це виявляється, передусім, у використанні емоційно забарвленої, конотованої лексики. Конотації (позитивні чи негативні) детермінуються картиною світу народу, його системою цінностей. Так, позитивні конотації в українській лінгвокультурі мають слова «*родина*», «*мати*», «*Україна*», «*віра*», «*воля*», «*правда*», «*справедливість*», «*мир*», «*єдність*», «*праця*», «*мрія*». Саме вони (нерідко – в контексті образних порівнянь, метафор) є змістовими центрами у висловлюваннях політиків, орієнтованих на завоювання довіри електорату, викликання позитивних емоцій і створення позитивного іміджу мовця : «*У мене є мрія – сильна, квітує Україна*», «*Мир у всьому світі!*», «*Армія! Мова! Віра!*», «*Українцям – добробут!*», «*Жити по-новому, жити вільно*», «*Батьківщина – Порядок – Справедливість*». Описуючи ж образи й дії своїх опонентів, українські політики оперують негативно конотованою лексикою: «*Бандитам* –

тюрми!», «Боротьба з корупцією», «Зупинити агресора», «Не брехліві обіцянки, а конкретні справи» тощо.

Політичний дискурс гнучко реагує на всі соціальні й політичні зміни, які є чинниками формування нового сприйняття, що вивляється, насамперед, через неологізми: *кравчукізм, кучмізм, регіонал, тимошенківець, кнопкодав, кулювлоб, автомайдан* тощо. Прикладами семантичних неологізмів в українському політичному дискурсі є такі: *синьо-білі, помаранчеві, помаранчева революція, газова принцеса, тітушки, зелені чоловічки або ввічливі люди, чорний четвер, небесна сотня, революція гідності.*

На синтаксичному рівні вплив на суб'єкта досягається за рахунок використання питальних, спонукальних, окличних речень: *«Схід і Захід – разом!», «Українцям – добробут!», «Візьми і зроби!», «Голосуй за перемогу!», «Мир нам! Нехай нас благословить Господь!», «Знаєте, колись мене запитали: а за що ти любиш Україну? Дивне питання. А за що ти любиш свою маму?», «Як нам зберегти свою країну?» тощо.*

Досить поширеними в українському й американському політичних дискурсах є використання принципу абсурду, іронічної вербальної агресії політичних опонентів. Принцип жарту, налаштування аудиторії на позитивне сприйняття політичного повідомлення, – популярний прийом мовців Сполучених Штатів Америки, передусім, Б. Обама.

ВИСНОВКИ

Поняття дискурсу – багатовимірне, міждисциплінарне. Різноманіття визначень дискурсу зумовлене складністю й багатоаспектністю поняття, різними підходами й аспектами дослідження.

Політичний дискурс, як різновид дискурсу, являє собою лінгвополітичну дію, що розвивається в рамках відповідної ситуації і спрямована на досягнення конкретної мети – просування певної ідеології, установки відповідними вербальними й невербальними засобами.

Основними ознаками політичного дискурсу є: 1) конвенціональність, що виявляється в конвенціональних семантичних формах (кліше, ідіомах, системі політичних термінів); 2) ритуальність, що виявляється в стереотипізації поведінки й комунікації; 3) інституціональність: політичні суб'єкти є представниками різних інституцій; 4) ідеологічність, яка базується на взаємозв'язку політики й ідеології (під ідеологією мається на увазі система соціальних уявлень, колективних знань, вірувань і суджень, сформованих на основі групових цінностей, норм, інтересів); 5) інтертекстуальність – як відтворення певних ідеологем, цінностей, норм, соціокультурних установок.

У контексті нашого дослідження важливими є соціолінгвістичний, лінгвокультурологічний, аксіологічний підходи до феномена політичного дискурсу.

Аксіологічний підхід акцентує увагу на ціннісних орієнтирах учасників комунікації, що знаходять відображення в політичному дискурсі й враховуються під час розроблення комунікативних стратегій. Лінгвокультурологічний аспект дослідження політичного дискурсу дозволяє відслідкувати співвідношення мовних засобів із відповідним культурним контекстом.

У рамках лінгвокультурологічного підходу дискурс можна визначити як лінгвокультурне явище, сформоване в певному лінгвокультурному,

соціокультурному середовищі, яке активно структурує й моделює соціокультурну реальність, втілену в тексті (усному або письмовому), відображає образ мислення, ціннісні орієнтації, моральні норми лінгвокультурних спільнот і їх окремих представників. У дискурсі відбивається менталітет і система цінностей індивідуумів і лінгвокультурних спільнот.

Розуміючи під дискурсом особливе використання мови для вираження особливої ментальності й особливої ідеології, слід акцентувати увагу на активізації деяких параметрів мови: політичний дискурс вимагає особливих мовно-стилістичних засобів. Серед найвпливовіших засобів впливу в рамках політичного дискурсу можна назвати лексику й риторичу.

На лексичному рівні це виявляється, передусім, у використанні метафори, метонімії, евфемізмів, антонімічних пар, «лозунгових слів», емоційно забарвленої, конотованої лексики. Конотації (позитивні чи негативні) детермінуються картиною світу народу, його системою цінностей. В українській лінгвокультурі слова «*родина*», «*мати*», «*Україна*», «*віра*», «*воля*», «*правда*», «*справедливість*», «*мир*», «*єдність*», «*праця*», «*мрія*» вербалізують базові ціннісні концепти українського етносу, тому мають позитивні конотації й, відповідно, досить часто є змістовими центрами у висловлюваннях політиків, орієнтованих на завоювання довіри електорату, викликання позитивних емоцій і створення позитивного іміджу мовця : «*У мене є мрія – сильна, квітуча Україна*», «*Україна переможе*», «*Мир у всьому світі!*», «*Армія! Мова! Віра!*», «*Українцям – добробут!*», «*Жити по-новому, жити вільно*», «*Батьківщина – Порядок – Справедливість*», «*Людина праці – головне багатство країни*». Описуючи образи й дії своїх опонентів, українські політики оперують негативно конотованою лексикою: «*Бандитам – тюрми!*», «*Боротьба з корупцією*», «*Зупинити агресора*», «*Не брехливі обіцянки, а конкретні справи*» тощо.

Політичний дискурс гнучко реагує на соціальні й політичні зміни, нові явища суспільно-політичного життя, що знаходить вираження у неологізмах:

кравчукізм, кучмізм, регіонал, тимошенківець, кнопкодав, кулювлоб, автомайдан тощо.

На синтаксичному рівні також відіграють важливу роль емоційні висловлювання, що полягають у здійсненні соціальної оцінки предметів, явищ і понять. Вплив на суб'єкта досягається за рахунок використання питальних, спонукальних, окличних речень: *«Схід і Захід – разом!», «Українцям – добробут!», «Візьми і зроби!», «Голосуй за перемогу!», «Як нам зберегти свою країну?», «Роби українське, купуй українське, захищай українське, – бо це твоє!», «Мир нам! Нехай нас благословить Господь!»* тощо.

Мова політика (за деякими винятками) оперує символами, а її успіх зумовлюється тим, наскільки ці символи співзвучні масовій свідомості, наскільки вони вписуються в концептуальну й ціннісну картину світу його адресатів, «споживачів» політичного дискурсу.

Усім політичним діячам України властиво забарвлювати свої промови патріотичними настроями з метою об'єднати народ. Тема єдності нації, яку ми відносимо до загальнодержавних цінностей, є ключовою в їх переліку. Семантичне коло «спільність» – «унітарність» – «цілісність» – «соборність» замикається навколо головного концепту – «єдність».

Для українців символом єдності завжди була родина. Тому українські лідери часто звертаються до цієї лексеми, порівнюючи власний народ із однією великою сім'єю.

Інавгураційні промови президентів мають чітко визначену структуру, що поєднує структурні компоненти та основний текст. Компоненти промови мають яскраво виражений ритуальний характер, виконують етикетну функцію й зосереджені на вираженні семантики інтеграції президента з народом, представленої як на лексичному, так і на граматичному рівнях: *Дякую всім і кожному громадянину України, за кого б він не голосував. Моя перемога – це перемога усіх (В. Ющенко); Складаю щиру подяку українському народові за активність і державницький підхід на виборах, за*

розуміння й підтримку діючого Президента (Л. Кучма); Протягаю руку миру всім, хто подав голос за мене, і тим, хто не голосував. Всім, хто допоможе встановити мир, порядок і спокій в Україні. І всім, хто вірить у європейську майбутність України (П. Порошенко).

Аналізуючи передвиборчі програми українських політичних партій і окремих політиків, а також їхній рейтинг, можна відслідковувати динаміку й трансформації системи цінностей українського соціуму й визначати ціннісні домінанти для вироблення дієвих комунікативних стратегій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова Т. В. Диалогическое единство «просьба– реакция» (на материале русского и английского языков). *Автореф. дисс. ... канд. филол. наук.* Воронеж. 2003. 20 с.
2. Арутюнова Н.Д. Дискурс. *Лингвистический энциклопедический словарь.* М. : Советская энциклопедия, 1990. С.136 –137.
3. Арутюнова Н. Д. Логический анализ языка. Ментальные действия. М., 1993. С. 3 – 6.
4. Бацевич Ф. С. Основы коммуникативной лингвистики. М. : Академия, 2004. 344 с.
5. Блакар Р.М. Язык как инструмент социальной власти. *Язык и моделирование социального взаимодействия.* М. : Прогресс, 1987. С. 88 –125.
6. Гаспаров Б. М. Язык, память, образ. Лингвистика языкового существования. М. : Нов. Лит. Обзорение, 1996. 352 с.
7. Гладка В.А. Поняття «неологізм» у світлі сучасних лінгвістичних парадигм. *Наукові записки Нац. ун-ту «Острозька академія». Сер.: Філологічна.* 2009. № 11. С. 170–177
8. Дейк, Т. А. ван. Язык, познание, коммуникация. М. : Прогресс, 1989. 312 с.
9. Демьянков В.З. Морфологическая интерпретация текста и структура словаря. *Вопросы кибернетики: Общение с ЭВМ на естественном языке.* М. : Научный совет по комплексной проблеме «Кибернетика», 1982. С.75–91.
10. Дзюбіна О.І. Скорочення як спосіб утворення неологізмів в сучасній англійській мові на прикладі англословних інтернет-видань та форумів в молодіжних соціальних мережах . *Вісник Житомирського держ. ун-ту. Філологічні науки.* № 3 (75). С. 309 – 312.
11. Діденко М. О. Політичний виступ як тип тексту (на матеріалі виступів

- німецьких політичних діячів кінця 20 століття) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Одеса, 2001. 19 с.
- 12.Добровольский Д. О. Национально-культурная специфика во фразеологии . *Вопросы языкознания*. 1998. № 6. С. 48 – 57.
 - 13.Йоргенсен М. Дискурс-анализ. Теория и метод / Марианне В. Йоргенсен, Луиза Дж. Филипс; пер. с англ. Харьков : Гуманитарный центр, 2008. 280 с.
 - 14.Карамова А. А. Структура политического дискурса [Электронный ресурс]. Режим доступа : <http://www.science-education.ru/pdf/2014/2/187.pdf>.
 - 15.Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. М., 2004. 477 с.
 - 16.Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. М. : Наука, 1987. 264 с.
 - 17.Кибрик А. А. Когнитивные исследования по дискурсу. *Вопросы языкознания*.1994. № 5. С. 126 – 139.
 - 18.Кириллов А. Г. Политический нарратив: структура и прагматика (на материале современной англоязычной прессы) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Самар. гос. пед. ун-т. Самара, 2007. 23 с.
 - 19.Колесникова С. Н. Особенности политического дискурса и его интерпретация. *Вестник Челябинского государственного университета. Вып. 60 : Филология. Искусствоведение*. 2011. № 33 (248). С. 67–69.
 - 20.Ломов А. М. Русский синтаксис в алфавитном порядке: понятийный словарь-справочник . Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2004. 400 с.
 - 21.Маслова В. А. Политический дискурс: языковые игры или игры в слова? *Политическая лингвистика*. Екатеринбург, 2008. Вып. 1 (24). С. 43 – 48.
 - 22.Миньяр-Белоручев А. П. К проблеме создания политических неологизмов. *Вестник ЮУрГУ*. 2012. № 25. С. 32 – 37

23. Миронова Н. Н. Дискурс-анализ оценочной семантики. Учебное пособие. М. : НВИ. ТЕЗАУРУС, 1997. 158 с.
24. Николаева Т. М. Лингвистика текста. Современное состояние и перспективы. *Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 8: Лингвистика текста*. М., 1978. 479 с.
25. Опарина Е. О. Метафора в политическом дискурсе. *Политическая наука. Политический дискурс: История и современные исследования : сб. науч. тр. / отв. ред. и сост. В. И. Герасимов, Н. В. Ильин*. М. : РАНИНИОН, 2002. С. 20 – 25.
26. Пильгун Е. В. Концептуализация инаугурационного дискурса президентов США [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/57428/1/pilgun_Aktyalnie_vop-rosi.pdf
27. Плотникова С. Н. Дискурсивные технологии и их роль в конструировании социального мира. *Вестник МГЛУ ЕАЛИ*. 2015. Вып. 3 (714). С. 72 – 83.
28. Попова З. Д. Лексическая система языка / З. Д. Попова, И. А. Стернин. Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1984. 148 с.
29. Серио П. Как читают тексты во Франции // *Квадратура смысла: Французская школа анализа дискурса* : Пер. с франц. и португ. М. : Прогресс, 1999. С. 14 – 53.
30. Сидоренко В. В. Интонационные средства воздействия в устном политическом дискурсе. *Актуальні дослідження іноземних мов і літератур : матер. міжвузів. наук. конф. молодих учених*. Донецьк : Дон НУ, 2003. С. 270 – 273.
31. Соловей Л. В. Основы ораторського мистецтва. К. : Знання, 2002. 354 с.
32. Соловьев А. И. Политическая коммуникация: к проблеме теоретической идентификации . Полис. 2002. № 3. С. 5 – 18.
33. Тарасов Е. Ф. Речевое воздействие : Методология и теория. *Оптимизация речевого воздействия*. М. : Наука, 1990. С. 5 – 18.
34. Ткачева И. О. Политическая лексика в современном русском языке:

семантические особенности и проблемы лексикографического представления. *Автореф. дис канд. филол. наук : 10.02.01*. СПб., 2008. 25 с.

35.Тхір В. Б. Особливості утворення політичних евфемізмів (на прикладі ідеологічних евфемізмів). *Гуманітарний вісник. Сер. : Іноземна філологія : всеукраїн. зб. наук. праць*. Черкаси : ЧДТУ, 2004. Вип. 8. С. 313–315.

36.Фуко, М. Археология знания. Киев, 1996.

37.Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса : [монография]. М. : Гнозис, 2004. 326 с.

38.Яшенкова О. В. Основы теории мовної комунікації : [навчальний посібник]. К. : Видавничий центр «Академія», 2010. 312 с

39.Stubbs M. Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language. Oxford Blackwell, 1983. 272 p.

ДЖЕРЕЛА

40.Арсеній Яценюк. Виступ у Верховній Раді 11 грудня 2015 року [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish>

41.Виступ Президента України Петра Порошенка на спільному засіданні Сейму та Сенату Республіки Польща. 17.12. 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tinyurl.com/oqrtehq>

42.Звернення Президента України з нагоди Дня Гідності та Свободи. 21.11.2014 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://tinyurl.com/q3pwtlp>

43.Мюнхен – 2018: промова Порошенка, Росія у «вісі зла» та пацифіст Габріель [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://espreso.tv/article/2018/02/20/myunkhen_2018_promova_poroshenko_rosiya_u_quotvisi_zlaquot_ta_pacyfist_gabriel

ДОДАТКИ

Додаток А

Інавгураційна промова В. Зеленського

Дорогі українці!

Після моєї перемоги на виборах мій шестирічний син сказав:

«Та! По телевізору кажуть, що «Зеленський – Президент...»

Виходить, що... я... теж Президент?!»

І тоді це прозвучало як жарт, але згодом я зрозумів, що насправді це істина.

Тому що кожен з нас Президент.

Не 73 відсотки, які за мене голосували, а всі 100 відсотків українців.

Це не моя, це наша спільна перемога.

І це – наш спільний шанс. За який ми несемо спільну відповідальність.

І щойно – не тільки я складав присягу. Кожен з нас поклав руку на

Конституцію і кожен з нас присягнув на вірність Україні.

Уявіть собі гучні заголовки: «Президент не платить податків», «Президент напідпитку промчав на червоне світло», «Президент потихеньку краде, бо «всі ж так роблять».

Ви згодні, що це ганьба?

Ось що я маю на увазі, коли кажу, що кожен з нас – Президент.

Відсьогодні кожен з нас несе відповідальність за країну, яку ми залишимо своїм дітям.

Кожен з нас, на своєму місці, зможе зробити все для розквіту України.

Європейська країна починається з кожного.

Ми обрали шлях до Європи, але Європа – не десь там. Європа ось тут (у голові – ред.). І коли вона буде ось тут – тоді вона з'явиться і ось тут – у всій Україні.

І це – наша спільна мрія.

Але у нас є і спільний біль.

Кожен з нас загинув на Донбасі.

Кожного дня ми втрачаємо кожного з нас.

І кожен з нас – переселенець.

Ті, хто втратив власний дім... І ті, хто відчинив двері власного дому, розділивши біль.

І кожен з нас – заробітчанин.

Ті, хто не знайшов себе вдома, а знайшов заробіток на чужині...

Ті, хто в боротьбі із бідністю змушений втрачати власну гідність.

Але ми все це подолаємо! Бо кожен з нас – українець.

Ми всі українці: не існує більших чи менших, правильних чи неправильних.

Від Ужгорода до Луганська. Від Чернігова до Сімферополя. У Львові,

Харкові, Донецьку, у Дніпрі й в Одесі – ми українці.
 І ми маємо бути єдині. Адже тільки тоді – ми сильні.
 І сьогодні я звертаюсь до всіх українців у світі. Нас 65 мільйонів.
 Так, не дивуйтесь – нас 65 мільйонів. Тих, кого народила українська земля.
 Українці в Європі та Азії, у Північній та Південній Америці, в Австралії і в Африці. Я звертаюсь до всіх українців на планеті!
 Ви нам дуже потрібні. Усім, хто готовий будувати нову, сильну та успішну Україну, я з радістю надам українське громадянство.
 Ви повинні їхати в Україну не в гості, а додому.
 Ми чекаємо на вас. Сувенірів з-за кордону не потрібно, привезіть, будь ласка, свої знання, досвід і ментальні цінності.
 Все це допоможе нам почати нову епоху.
 Скептики скажуть: це фантастика. Це неможливо.
 А може, це і є наша національна ідея? Об'єднавшись – зробити неможливе.
 Всупереч усьому!

Згадайте збірну Ісландії з футболу на чемпіонаті Європи.
 Коли дантист, режисер, пілот, студент і прибиральник билися й захищали честь своєї країни. І зробили це, хоча ніхто не вірив.
 І це наш шлях. Ми повинні стати ісландцями у футболі, ізраїльтянами – в обороні рідної землі, японцями – у технологіях, швейцарцями – в умінні щасливо жити одне з одним, незважаючи на будь-які розбіжності.
 І наше найперше завдання – припинення вогню на Донбасі.
 Мене часто питали: а на що ви готові заради припинення вогню?
 Дивне запитання. А на що готові ви заради життя близьких вам людей?
 Можу запевнити – задля того, щоб наші герої більше не гинули, я готовий на все. І я точно не боюсь ухвалювати складні рішення, я готовий втрачати свою популярність, свої рейтинги, і якщо буде потрібно – я без вагань готовий втратити свою посаду, щоб тільки настав мир. Не втрачаючи наших територій.
 Історія – несправедлива річ.
 Не ми почали цю війну. Але нам цю війну закінчувати.
 І ми готові до діалогу. І я впевнений, що прекрасним першим шагом для начала этого диалога, станет возвращение всех украинских пленных.
 Наш наступний виклик – це повернення втрачених територій.
 Чесно кажучи, мені здається, що це формулювання не зовсім коректне.
 Бо неможливо втратити те, що й так наше.
 І Крим, і Донбас – це наша українська земля.
 Де ми втратили найголовніше. Це – люди.
 И сегодня мы должны возвращать их сознание. Вот что мы потеряли.
 За эти годы власть не сделала ничего, чтобы они чувствовали себя украинцами. Знали – они не чужие, они наши, они украинцы.
 И пусть кто угодно раздает хоть по 10 паспортов, это ничего не изменит.
 Українець – это не в паспорте. Українець – это вот здесь.

І я точно це знаю. Знаю від бійців, які захищають Україну – наших героїв, і українцевих, и «русскоговорящих».

Там, на передовій, немає чвар і розбрату, там є сміливість і честь.

І я хочу звернутися до наших захисників.

Не буває сильної армії там, де влада не поважає людей, які щодня віддають життя за країну. Я зроблю все, щоб ви відчували повагу. Це гідне, а головне, стабільне фінансове забезпечення, ваші житлові умови, законні відпустки після виконання бойових завдань, відпочинок для вас і ваших родин.

Потрібно не розповідати про стандарти НАТО, а творити ці стандарти.

Безумовно, окрім війни, є ще багато бід, які роблять українців нещасливими. Це шокуючі тарифи, принизливі зарплати і пенсії, болючі ціни, неіснуючі робочі місця.

Це медицина, про покращення якої говорять здебільшого ті, хто ніколи не лежав з дитиною у звичайній лікарні.

Це міфічні українські дороги, які будуються та ремонтуються тільки у чийсь бурхливий уяві.

Дозвольте мені процитувати одного американського актора, який став класним американським президентом: «Уряд не вирішує наших проблем.

Уряд і є нашою проблемою».

І я не розумію наш уряд, який тільки розводить руками й каже: ми нічого не можемо зробити.

Неправда. Можете.

Ви можете взяти аркуш, взяти ручку і звільнити свої місця для тих, хто буде думати про наступні покоління, а не про наступні вибори!

Зробіть це. І люди оцінять.

Якісь у вас вибіркові оплески. Не всім подобається, що я кажу?

Дарма, бо це кажу не я, а народ України.

І моє обрання доводить – громадяни втомились від досвідчених, системних, надутих політиків, які за 28 років створили країну можливостей.

Можливостей «відкатів», «потоків», «дерибанів».

Ми збудуємо країну інших можливостей.

Де всі рівні перед законом, де є чесні та прозорі правила гри. Одні для всіх.

А для цього до влади повинні прийти люди, які будуть служити народу.

І я дуже хочу, щоб у ваших кабінетах не було моїх зображень.

Бо Президент – не ікона, не ідол, Президент – це не портрет.

Повісьте туди фотографії своїх дітей і перед кожним рішенням дивиться в очі їм.

Я можу ще багато чого сказати, але українці хочуть не слів, а дій. Тож...

Шановні депутати!

Ви призначили інавгурацію у понеділок, у робочий день.

Я бачу в цьому один плюс – це значить, ви готові працювати.

А тому прошу вас ухвалити:

1. Закон про скасування депутатської недоторканності.
2. Закон про кримінальну відповідальність за незаконне збагачення.
3. Багатостраждальний Виборчий кодекс і зробити відкриті списки.

А також. Прошу звільнити з посад:

1. Голову Служби Безпеки України.
2. Генерального Прокурора України.
3. Міністра оборони України.

Це геть не все, що ви можете зробити. Але для початку – достатньо.

У вас буде два місяці. Ухваліть ці важливі закони та рішення.

Повісьте усі медалі собі.

Зробіть непогані бали на дострокові парламентські вибори.

Я розпускаю Верховну Раду України 8-го скликання.

Слава Україні!

І наостанок. Дорогий народе!

Протягом свого життя я намагався робити все, щоб українці усміхалися.

Це була моя місія.

Тепер я робитиму все, щоб українці принаймні більше не плакали.

Додаток Б**Апробація роботи**

ДОДАТОК В

ДЕКЛАРАЦІЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Дмитришин Артем Віталійович

Філологічний факультет

035 Філологія / 035.10 Прикладна лінгвістика

ОП Публічна лінгвістика

ДЕКЛАРАЦІЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Усвідомлюючи свою відповідальність за надання неправдивої інформації, стверджую, що подана кваліфікаційна (магістерська) робота на тему: **«Лінгвокультурні особливості українського політичного дискурсу»** є написаною мною особисто.

Одночасно заявляю, що ця робота:

- не передавалась іншим особам і подається до захисту вперше;
- не порушує авторських та суміжних прав, закріплених статтями 21-25 Закону України «Про авторське право та суміжні права»;
- не отримувалась іншими особами, а також дані та інформація не отримувалась у недозволений спосіб.

Я усвідомлюю, що у разі порушення цього порядку моя кваліфікаційна робота буде відхилена без права її захисту, або під час захисту за неї буде поставлена оцінка «незадовільно».

А. В. Дмитришин

(дата)

(підпис)